

**RELAȚIILE PATRIARHIEI DE ANTIOHIA
CU ȚĂRILE ROMÂNE ȘI ÎNCHINAREA MĂNĂȘTIRII
SFÂNTUL NICOLAE DOMNESC POPĂUȚI (II¹)**

Drd. Gheorghe DIACONU

Facultatea de Teologie Ortodoxă, Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu

Abstract

This study presents for the first time, in its second part, starting from the historical context illustrated in the first part, the dedication of Monastery Saint Nicholas Popăuți to the Patriarchate of Antioch by Constantin Racoviță, the Prince of Moldavia, being in a constant correspondence with Patriarch Sylvester; also identifying the properties of the monastery from Botoșani, Vaslui and from Bessarabia and, implicitly, of new founders, by detecting and using the documentary sources in national and foreign archives as well as the evolution of the properties until the secularization.

Keywords: Patriarchate of Antioch, Monastery Popăuți, Patriarch Silvestru, Ioan Mavrocordat, Constantin Racoviță, Gheorghe Cantacuzino, worship.

II. Închinarea Mănăstirii „Sfântul Nicolae” din Botoșani Patriarhiei de Antiohia

Ca urmare a tulburărilor provocate de propaganda catolică în teritoriile levantine, care au culminat prin uzurparea tronului patriarhal de către Serafim Tanas, în mediile diplomatice ortodoxe ale Fanarului s-a pus acut problema salvării acestei patriarhii apostolice. Domni în principate, singurii care puteau să sprijine această cauză, erau frații și fiii lui Nicolae Mavrocordat, Ioan în Moldova și Constantin în Țara Românească. Cu ei și cu capuchehaiele lor, patriarhii Silvestru al Antiohiei și Partenie al Ierusalimului au dus tratative pentru închinarea unor mănăstiri și proprietăți românești, după exemplul celorlalte patriarhii apostolice orientale. Ca urmare a acestor tratative, ambii domni începeau,

---

¹ Partea întâi a studiului a fost publicată în Revista „Teologie și Viață”, serie nouă, anul XXVI (XCII) 2016, nr. 9-12, pp. 150-191.

în toamna anului 1746, să se preocupe de rezolvarea acestei probleme, fiecare în principatul său. Dacă în Țara Românească Constantin Mavrocordat a reușit să pregătească, reconstruind Mănăstirea „Sfântul Spiridon” din București și să o închine chiar în anul respectiv, în Moldova însă, Ioan Mavrocordat, lipsit de calitate de conducător și fiind condus de boierii greci corupți, nu a reușit decât să împrăștierească biserica „Sfântul Nicolae” din Botoșani cu o parte din moșia domnească dimprejur, urmând ca prin venitul acesteia să se poată face reparațiile necesare și pregătirea pentru o viitoare schimbare de folosință.

II.1. Pregătirea bisericii „Sfântul Nicolae” pentru a fi închinată

Această pregătire a debutat prin hrisovul emis în noiembrie 1746² de către domnul Moldovei Ioan Mavrocordat³, înainte ca fratele său Constantin vodă să fi închinat oficial biserica „Sfântul Spiridon” din București aceleiași patriarhii.

Prin urmare, Ioan Mavrocordat, cercetând biserica „Sfântul Nicolae” a fostei curți domnești din Botoșani, înconjurată de proprietăți domnești, însoțit fiind și de Ștefan Bosie, cămărașul de izvoade, „[...] au socotit și au scos din hotarul târgului Botoșani o bucată de loc ce se numește Tătărășii [...] și din acel hotar au dat și au dăruit giumătate din toată moșia aceea cu hrisov să fie miuire sfintei biserici, de chivernisala ei, dând și biserica cu toată purtarea ei de grijă în epitropia lui Ștefan Bosie cămărașul ca, cu venitul ce va ieși pe an di pi acest loc, să dreagă biserica, atât pe dinafară, cât și podoabili dinlăuntrul ei, ce se va putea cuprinde, iar privitori și purtători de grijă spre acest lucru să fie sfinția sa părintele mitropolit ce va fi, să ia sama de venitul acelui loc pe tot anul, arătând Ștefan Bosie cămărașul, cu izvod anume, ce venit au luat și ce s-au cheltuit la lucrul bisericii și înaintea sfinției sale să fie datoriu a da samă curată, din an în an, de tot venitul acelui

---

² Acest hrisov nu a fost depistat, însă apare menționat împreună cu alte 64 de hrisoave în catagrafia mănăstirii din 10 februarie 1815, sub forma: „7254 (1746) noembrie, de la Ioan Neculai voevod” (BAR, Documente istorice, CCC/204), dar a fost și reprodus în hrisovul din 1748, prin care Grigore II Ghica îl întărește odată cu hotarnica moșiei Tătărăși (ANBt, Colecția documente, II/3).

³ Domn în Moldova în perioada 1743 iulie 20 - 1747 mai.

loc și di ce s-au cheltuit. Așijdere și pentru cealaltă giământate din hotarul Tătărașilor, iarăși au socotit domnia sa și au dat-o miluire însuși lui Ștefan Bosie cămărașului, di vreme ce și el, din copilăria lui, nepărăsit au slujit curții și domnilor cu dreptate”⁴.

Din cauza lipsei documentelor referitoare la lucrările și dotările cerute în hrisovul din care s-a citat, nu putem ști în ce măsură a reușit Ștefan Bosie să-și împlinească misiunea de epitrop al acestei biserici, însă, dintr-un hrisov ulterior, aflăm că el a intervenit la viitorul domn Grigore II Ghica pentru reconfirmarea acestei prime proprietăți.

Acesta, cunoscând intențiile vărului său de a închina proprietățile de la Botoșani și aflând detalii de la Ștefan Bosie, după ce redă conținutul hrisovului din 1746⁵, înaintat de epitrop, îl întărește prin hrisovul său din 1748 astfel: „Drept aceea și domnia me găsind acest hrisov cu cale făcut, asămine am dat și am întărit și cu acest hrisov a(l) domniei meli pentru acea giământate din tot hotarul Tătărașăi, ci este miluire sfintei biserici și pe cialaltă giământate, dintr-aceiași hotar, ci este dată iarăși miluire lui Ștefan Bosie cămărașul, ca să le stăpânească cu pace după cum arată mai sus”⁶. Apoi, după ce redă și mărturia hotarnică a moșiei Tătărași, întocmită de Ioan Izmană, încheie prin această formulă de întărire: „[...] încă și dăm și întărim sfintei biserici de mai sus scrisă și boerului nostru Ștefan Bosie cămărașul din cât cuprinde hotarul acelu loc Tătărașăi, pi sămnile de mai sus arătate [...] să le fie și de la domnia me dreaptă ocină și moșie și uric de miluire nerușuit și neclătit nici odinioară în veci”⁷.

Grigore Ghica își încheia a patra și ultima sa domnie în Moldova în aprilie 1748, făcând schimb cu Constantin Mavrocordat, domnul din Țara Românească. Nu cunoaștem nimic despre o implicare a acestuia din urmă în sprijinirea patriarhului Silvestru și în Moldova, în a doua sa domnie (1748-1749), și nici nu știm dacă domniile din familia Mavrocordat au avut un plan comun cu cei din familia Racoviță în privința sprijinirii Patriarhiei de Antiohia. Dar cunoaștem acum că patriarhul sirian a purtat corespondență

⁴ ANBt, Colecția documente, II/3, f. 1.

⁵ *Ibidem.*

⁶ *Ibidem.*

⁷ *Ibidem.*

în perioada păstoririi sale atât cu domnii fanarioți, cu doamnele și domnițele lor, cât și cu mitropoliții și boierii din cele două țări române. Așadar, ne putem aștepta la surprize în această problemă care rămâne deschisă.

Însă în ceea ce privește închinările de proprietăți din Moldova Patriarhiei de Antiohia, acest fapt i se datorează în cea mai mare măsură, după cum vom vedea, familiei Racoviță, mai exact lui Constantin Cehan Racoviță, împreună cu mama sa, Ana doamna, care s-au socotit și ca noi ctitori ai bisericii Sfântul Nicolae din Botoșani, transformată în mănăstire.

II.2. Transformarea bisericii în mănăstire și primele proprietăți ale acesteia

În prima sa domnie din Moldova, Constantin Racoviță⁸, în perioada 20 august 1749, când „a îmbrăcat caftanul împărătesc”⁹, și până în aprilie 1750, a ridicat *de facto* biserica „Sfântul Nicolae” din Botoșani la rang de mănăstire, având în frunte un egumen, care a preluat administrarea bisericii, cu bunurile mobile și imobile, de la preoții domnești de atunci și de la episcopul ei, Ștefan Bosie. A urmat, la insistențele patriarhului Silvestru, împrăștierea mănăstirii, pentru început, printr-un schimb-donație făcut la intervenția noului domn, de către Ștefan Bosie. Acesta, prin zăpădul său din 4 aprilie 1750¹⁰, pe care a ținut să-l întărească cu semnăturile ierarhilor Moldovei și a marelui logofăt¹¹, a donat partea sa din moșia și satul Tătărași mănăstirii nou-înființate și, implicit, Patriarhiei de Antiohia și a primit în schimb o proprietate echivalentă din târgul Cotnari, pe care a dăruit-o ulterior Mănăstirii „Sfântul Spiridon” din Iași¹².

Zăpădul său, din 4 aprilie 1750, constituie primul document în care se amintește despre transformarea bisericii „Sfântul Nicolae”

⁸ În Moldova, între 1749 aug. 20 și 1753 iun. 22.

⁹ *Cronica Ghiculeștilor*, p. 637. În această perioadă își încheie a doua vizită patriarhul Silvestru în Moldova și Țara Românească, iar mitropolitul grec Nichifor, bătrân fiind, se apropia de sfârșitul păstoririi sale (27 oct. 1750).

¹⁰ BAR, Documente istorice, CXXI/98: 7258 (1750) aprilie 4.

¹¹ Adică de mitropolitul Nichifor, Ioanichie episcopul Romanului, Iacob Putneanul episcopul Rădăuților, Ierotei episcopul Hușilor, și de marele logofăt Iordache Cantacuzino.

¹² ANI, Colecția „Documente Spiridonie”, II/47, II/49.

din Botoșani în mănăstire, înainte de oficializarea acestui demers prin hrisoave. Ștefan Bosie, în documentul său, relevă: „[...] văzând că, din darul lui Dumnezeu Constandin Mihail Cehan Racoviță voievod [...] luminându-se [...] au pus la cale și la cea mai bună stare [...] biserica aceasta, de au numit-o măn(ă)stire cu egumen, unde se prăznuiește hramul marelui ierarhu Neculai arhiepiscopul Mir(ei) Lichii, făcătorul de minuni [...], aflată pe moșie Tătărașii, pe care moșie au dat-o miluire de la mărie sa Ioan Neculai v(oe)vod: giu(m)ă)tate, din tot hotarul moșii aceștii svinte măn(ă)stiri și dată în epitropie mea [...], iar cealaltă giu(m)ă)tate, din tot hotarul acestui sat de mai sus numit Tătărașii, mi-au fost dată miluire mie, [...] din toată inima mea [...] o am dăruit să fie tot a svintii măn(ă)stiri”¹³.

Prin același document, Ștefan Bosie, pe lângă această parte din Tătărași – care, după cum vom vedea, nu era o donație propriu-zisă, ci un schimb de moșii și o formă judiciară mai puțin vulnerabilă –, dădea noii mănăstiri morile sale de pe apa Sitna, pe care le cumpăraseră de la negustorul Păun din Botoșani¹⁴, o dugheană din târg, șase boi, patru vaci cu viței, cincizeci de oi cu miei, patruzeci de stupi și patru iepe cu mânji. Apoi, arătând și scopul donației, încheie zapisul astfel: „Toate acestea [...] le-am dăruit la măn(ă)stire pentru sufletul meu și al părinților mei, numai egumenul [...] să aibă a păzi svânta măn(ă)stire cu rugă și cu Svânta Leturghie în toate zile(le) [de] peste an și, purtând de grijă și acestora, precum să cade un(ui) egumenu [...] și pentru credință am și iscălit și scriind și zapisul cu slova mea”¹⁵.

O altă personalitate a vremii, care s-a implicat în pregătirea bisericii domnești pentru a fi transformată în mănăstire, a fost

¹³BAR, Documente istorice, CXLI/98: 7258 (1750) aprilie 4.

¹⁴Odată cu zapisul de danie, Ștefan Bosie lăsa mănăstirii și hrisovul din 1 noiembrie 1745, inventariat astfel: „7254 noemv. 1 - hrisov de întăritură de la domnul Ioan Nicolai vvod: dat lui Ștefan Bosie pentru heleșteul din Sâtna” (ANRM, Dicasteria exarhicească, fond 733, inv. 1, dos. 377: Izvod, f. 21^v).

¹⁵BAR, Documente istorice, CXLI/98. Ștefan Bosie este ctitor al Schitului Tărrâța și, de asemenea, împreună cu hatmanul Vasile Roset și cu negustorul Anastase Lipsicanul, ctitor al Mănăstirii Sf. Spiridon din Iași, v. Hurmuzaki, *Documente*, XIV, 2, pp. 1155-1159.

Ana doamna¹⁶, soția lui Mihai Racoviță, fiica spătarului Dediul de la Galați și a Ruxandei, fiica postelnicului Dumitrașcu Cârnu¹⁷. Despre Ana, Ion Neculce consemna în cronică sa: „Doamna lui era foarte milostivă. Multe biserici și mănăstiri stricate au acoperit și le-au tocmit. Și [pe] oamenii scăp(ă)tăți îi miluia, și pe fete sărace le grijia și le mărita”¹⁸.

Aceste calități demne de apreciat¹⁹ reies și din scrisoarea patriarhului Silvestru, din luna mai 1750, în care, adresându-se acesteia, relevă: „Deoarece trimitem în părțile acelea ale sfintei tale măririi domnești pe al nostru arhimandrit între monahi, chir Ignatie, ca să strângă milă pentru preasfântul nostru scaun patriarhicesc, n-am lipsit de a scrie [...] această de față scrisoare a noastră de rugăciune și de a-ți aduce din adâncul sufletului și a inimii părinteștile și duhovniceștile noastre rugăciuni și binecuvântări și, pe lângă aceasta, de a-ți arăta că am primit și mila trimisă de la aleasa ta mărire către preasfântul nostru scaun, adică veșmântul

¹⁶ Născută în 1680 ca fiică a marelui spătar Dediul, s-a căsătorit cu Mihai Racoviță în 1698, cu care a avut nouă copii, dintre care doi au murit de mici. Ea și-a crescut copiii locuind mai mult în Istanbul și a murit înainte de iunie 1751, fiind înmormântată probabil la biserica „Sfântul Ioan Botezătorul” din Istanbul. Pentru acestea și alte detalii, v. General M. Racoviță-Cehan, *Familia Racoviță-Cehan. Fișe nominale și fotografii*, Editura Monitorul Oficial, București, 1942 (= Racoviță, *Familia - fișe*), pp. 14-15.

¹⁷ Pentru detalii, v. Paul Păltănea, *Familia doamnei Ana, soția lui Mihai Racoviță*, în „Revista Genealogică”, I (IV), 1994, 3-4, pp. 133-144; Mihai Mârza, *Portretele doamnelor române. Ana Racoviță, doamna lui Mihai Racoviță vodă*, în „Acta baco- viensia”, VIII, 2013 (= Mârza, *Portretele...*), pp. 33-58; idem, *Din corespondența episcopului Ioanichie al Romanului (1747-1769)*, în „Analele Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Istorie”, seria nouă, LX, 2014 (= Mârza, *Din corespondența...*), p. 291. Pentru fundamentarea documentară, v. BAR, Documente istorice, CXLIX/891, publicat aici în anexă (pp. 301-303).

¹⁸ Ion Neculce, *Letopisețul Țării Moldovei...*, p. 687.

¹⁹ Caracterizarea lui Neculce se confirmă istoric prin aceea că Ana se regăsește în multe pomelnice și pisanii bisericești, precum și în unele documente. Potrivit acestora, ea a reparat - în perioada 1703-1705 - biserica cea veche a Mitropoliei din Iași (Scarlat Porcescu, *Catedrala mitropolitană din Iași*, Iași, 1977, pp. 10-12), ctitoriile Elenei Rareș din Botoșani - biserica „Uspenia” (N. Iorga, *Studii și documente*, V, p. 651; idem, *Inscripții botoșănene*, p. 16), biserica „Sfântul Gheorghe” (N. Iorga, *Inscripții botoșănene*, p. 17) - în perioada 1724-1726 și biserica „Sfântul Arhanghel Mihail” din Soroca (Ioan Caproșu, *Două documente inedite din secolul al XVIII-lea*, în „Anuarul Institutului de Istorie «A.D. Xenopol»”, XIV, 1976, pp. 563-565).

arhieresc, împreună cu cinci sute de lei, pentru care mulțumim foarte mult și, pe lângă aceasta, pomenim neconținut [...] rugându-ne pentru iertarea păcatelor și veșnica odihnire a celor adormiți și pentru îndelungata viață, sănătate și fericire a măriei tale alese”²⁰.

În iunie 1750, patriarhul îi scria lui Constantin Racoviță, domnul Moldovei, pentru a-i aminti de obligația Moldovei de a da anual patriarhiei câte trei sute de lei, conform cu hrisovul emis în 1745 de Ioan Mavrocordat și pentru a-l determina să o sprijine la rândul său, deoarece era deja informat despre starea împovăraătoare în care se afla. În fragmentul păstrat din această epistolă, întâistătorul Damascului relevă: „[...] deoarece ai fost încredințat de cea mai mare a noastră nevoie și lipsa de față pe care o avem din pricina luptei pentru evlavie și pentru credința ortodoxă, [te rugăm] să te pornești pentru ajutorul nostru cu râvna ta dumnezeiască și felul tău de a fi preacreștinesc și, deoarece sunt orânduie cu hrisov domnesc să se dea în fiecare an scaunului nostru preasfințit trei sute de lei de la țara ta domnească, până ce prin orânduirea ta strălucită se va orânduie a se trimite cum se cere prin hrisov, să se facă și un alt ajutor de obște, iarăși prin porunca ta preastrălucită, de la tot poporul creștinesc supus ție, pentru preasfințitul nostru scaun patriarhicesc și pentru întâmpinarea și servirea multelor și grelelor noastre cheltuieli și a înaltei noastre lipse în care astăzi ne aflăm, și noi suntem rugători către Dumnezeu, ziua și noaptea, pentru viața îndelungată și sănătatea preferită și întărirea nezguduită a scaunului de Dumnezeu păzit al înălțimii tale”²¹.

Dovadă a faptului că Ana doamna venise în Moldova din Constantinopol, unde era stabilită cu familia sa²², pentru a sprijini,

²⁰ Iorga, *Textes post-byzantins...*, II, p. 59, nr. 3.

²¹ *Ibidem*, p. 61, nr. 5.

²² Pe 28 mai 1744, Mihai Racoviță a fost mazilit din tronul Țării Românești, dus la Istanbul și încarcerat pentru a fi ucis, însă în schimbul a o mie de pungi de bani, din care cinci sute au fost dați pe loc, i s-a schimbat pedeapsa, trimițându-l în insula Tenedos (Hurmuzaki, *Documente*, IX, 1, p. 689, nr. DCCCCV). După ce a fost eliberat, s-a stabilit cu familia sa în Istanbul, de unde bătrân fiind, stăruia, în 1749, pe lângă Înalta Poartă pentru ca fiul său mai mare, Constantin, să fie numit domn. Pentru acestea și alte detalii, v. Racoviță, *Familia - fișe*, p. 77; idem, *Familia Racoviță-Cehan. Genealogie și istoric*, Editura Monitorul Oficial, București, 1942 (= Racoviță, *Familia - genealogie...*), pp. 26-32, 67-106.

împreună cu fiul său domn, Patriarhia Antiohiei este, mai întâi, scrisoarea adresată ei de către patriarh, deja amintită, și alte documente din care reiese că Cehan-Racoviță, chiar din decembrie 1749, când a ajuns la Iași, a avut printre prioritățile domnești rezolvarea acestei probleme. Prin urmare, ca răspuns la măsurile sale, au urmat donațiile lui Ștefan Bosie și reorganizarea administrativă a bisericii domnești, pentru a fi transformată în mănăstire.

Schimbarea statutului bisericii „Sfântul Nicolae” Botoșani din biserică domnească în mănăstire, înainte de oficializarea sa expresă, este confirmată și de alte documente, printre care amintim: mărturiile hotarnice din 6 octombrie²³ și 11 decembrie 1750²⁴, precum și hrisovul lui Constantin Racoviță emis în 25 martie 1751, toate referitoare la Livada, moșia Mănăstirii Doamna. În hrisovul amintit, domnul ține să evidențieze: „Și acum, de vreme ce cu ajutorul lui D(u)mnezeu, făcându-ne noi ctitor și Mănăstirii lui Sv(e)ti Nicolae și aflând că această bucățică de loc ce să numești Livada este în hotarele Mănăstirii Doamnei [...] am întărit și domnia me Mănăstirii Doamnei ca să-i fie [...] dreptă danie cu tot venitul stătător în veci”²⁵.

Așadar, la începutul anului 1751, Constantin Racoviță se considera deja ctitor al Mănăstirii Sfântul Nicolae din Botoșani, înainte de a oficializa acest fapt prin documente, îndemnându-i totodată și pe demnitarii bogați să facă același lucru. Între aceștia din urmă, s-a numărat, urmând exemplul său și al lui Ștefan Bosie, și marele logofăt Iordache Cantacuzino, care, primind danie, la 6 aprilie 1750, „un heleșteu aproape de târgul Botoșani”²⁶, avea să-l dăruiască aceleiași mănăstiri. Conform unui izvod de documente, Constantin Racoviță a început să oficializeze proprietățile și privilegiile ctitoriei sale de la Botoșani printr-o carte domnească, din 31 mai 1751, prin care îi scutea de dări pe primii oameni ai mănăstirii²⁷.

²³ ANI, Documente, CCLXXXII bis, ff. 37-38, nr. 8.

²⁴ ANI, Documente, CCLXXXII bis, nr. 9.

²⁵ ANI, Mănăstirea Agafton VI/6; ANI, Documente, CCLXXXII bis, nr. 7.

²⁶ ANRM, Dicasteria exarhicească, fond 733, inv. 1, dos. 377: Izvod, f. 20^v.

²⁷ *Ibidem*, f. 22^v.

II.2.1. Precizări referitoare la documentele de închinare

Înainte de a evidenția care sunt proprietățile donate de către Constantin Racoviță și familia sa Patriarhiei de Antiohia, se impun câteva precizări asupra izvoarelor documentare inedite, parțial depistate și păstrate în arhivele românești. Din cele unsprezece hrisoave date de către acest domn Mănăstirii „Sfântul Nicolae” din Botoșani, suntem în posesia textului integral numai în cazul a patru dintre ele, iar existența și conținutul parțial al celorlalte îl cunoaștem din unele rezumate și inventare mai târzii.

Prin urmare, emiterea hrisovului de oficializare a mănăstirii nou-înființate s-a făcut de către Constantin vodă Racoviță puțin mai târziu, și nu odată cu înființarea ei *de facto*, printr-un hrisov al cărui text ne rămâne parțial necunoscut. De aceea, încercăm să-i reconstituim conținutul din alte documente.

Analizând hrisoavele lui Constantin Racoviță, inventariate în izvodul din 1811²⁸ deja amintit și dintr-o catagrafie din 1815²⁹, se

²⁸ Redăm aici lista acestor hrisoave așa cum apar ele în acest document, cu excepția ordinii cronologice: 1. „7258 <1750> apr(ilie) 6 - hrisov de la domnul Constandin Mihail Cehan Racoviță v(oe)voda: de danie ce-au făcut Iordachi Cantacuzino vel logofăt pentru un heleșteu aproape de târg(ul) Botășani; <2> 7259 <1751> mai 31 - o carte gospod de la domnul Constandin Mihail Cehan Racoviță v(oe)voda: de milă asupra a câțiva ludi de scuteală; <3> 7259 <1751> iunie - hrisov de afiosire mănăstirii la scaunul mării cetăți a Antiohiei de la domnul Constandin Mihail Racoviță v(oe)v(o)d; <4> 7259 <1751> iunie - hrisov de la domnul Constandin Mihail Cehan Racoviță v(oe)vod: de milă ce-au făcut cu mănăstirea; <5> 7260 <1751> noiembrie 20 - hrisov de la domnul Constandin Mihail Cehan Racoviță v(oe)voda: de milă ca să ia mănăstirea din an în an la hramul mănăstirii câte 30 drobi [de] sare; <6> 7260 <1752> martie - hrisov de la domnul Constandin Mihail Racoviță v(oe)voda: de afiosire a 16 pogoani de vie în Nicoreștii de Sus; <7> 7260 <1752> iuni(e) 20 - hrisov de la domnul Constandin Mihail Cehan Racoviță v(oe)voda: de întăritură asupra moșiei Băloșeștii, pe Stavnic în ținutul Vasluiului și a altor părți de moșie; <8> 7260 <1752> iuni(e) 20 - hrisov de la domnul Constandin Mihail Cehan Racoviță v(oe)vod: întăritor asupra moșiilor de la Vaslui; <9> 7261 <1752> sept(em)v(rie) 2 - hrisov de la domnul Constandin Mihail Cehan Racoviță v(oe)voda: de întăritură asupra moșiei Târgului ce s-au dat mănăstirii; <10> 7261 <1752> octomv(rie) 20 - hrisov de la domnul Constandin Mihail Racoviță v(oe)voda: pentru moșie Baloșeștii în ținutul Vasluiului; <11> 7260 <1752/3> - hrisov de la domnul Constandin Mihail Cehan Racoviță v(oe)vod: de miluire ce-au făcut cu satul Cișmeașa mănăstirii; <12> 7264 <1756> april(ie) 4 - hrisov de la domnul Constandin Mihail Racoviță Cehan v(oe)voda: întăritură asupra hotărârii moșiei Tătărașii” (*ibidem*, f. 20°).

²⁹ BAR, Documente istorice, CCC/204.

poate stabili că primul dintre aceste documente, referitor la mănăstire, ca așezare cu moșii învecinate cu târgul Botoșani, este cel din 1751, menționat în primul inventar, care este mai extins, în acest fel: „7259 iunie - hrisov de afierosire mănăstirii la scaunul marii cetăți a Antiohiei de la Constandin Mihail Cehan Racoviță v(oie)v(o)d”³⁰.

Conținutul acestui hrisov a fost publicat totuși de Nicolae Iorga într-un rezumat, din care, pentru a evita repetarea informațiilor, vom cita doar din prima parte, care lipsește în al doilea hrisov: „Iunie 7259 (1751) Constantin Racoviță, pentru «Mănăstirea Sf. Neculae, ce este la Botoșani, pe hotarul târgului Botoșanii», căreia i s-a făcut hotarnică de «dumnealui Ioan Boșotă biv vel șătr(ar), Mihalachî Talpă biv vel căp(i)t(an), Ioniță Sorocianul mazâl». Egumen era Antim. Între oamenii care au însoțit pe hotarnici sunt menționați și «Ștefan diiaconul ot Tătărăși și Ion diiaconul ot tam Păpăuți ot tam». Asistă și «Gherasăm diiaconul» de la mănăstire”³¹.

Cel de-al doilea hrisov al acestui domn, al cărui text ne este cunoscut dintr-un fragment de condică³², și care are ca obiect mănăstirea ca instituție condusă de egumen, înzestrată cu proprietăți și privilegii, este tot din iunie 1751³³. În acest document, după ce se menționează că biserica „[...] rămânând descoperită și surpată de zidurile ei, au înnoit-o ca de isnoavă răposata, luminata, maica noastră și au împodobit-o cu veșminte și cărți și alte odoare, argințării bisericesti precum se vede [...]”, continuă și anunță scopul hrisovului său: „Iar acum, vrând domnia me a o aduce la mai bună stare și înaltă, am pus-o în rândul mănăstirilor și am mai înnoit cele surpate și am îngrădit-o făcând chilio și alte(le) ce trebuiește,

³⁰ ANRM, Dicasteria exarhicească, fond 733, inv. 1, dos. 377: Izvod, f. 20^v; BAR, Documente istorice, CCC/204, f. 3^r.

³¹ N. Iorga, *Studii și documente*, V, București, 1903, pp. 246-247. Referitor la cele „24 sălașe de țigani” menționate în partea a doua a acestui rezumat, trebuie să subliniem că nu poate fi decât o eroare, deoarece, în al doilea hrisov, care s-a și transmis în copie și este întărit și de alte hrisoave, apar menționate „27 sălașe de țigani” (v. ANBt. Colecția documente, II/5, f. 2^v).

³² Fragment de condică în care s-a păstrat hrisovul nr. 2, din iunie 1751, nr. 3 parțial, din 2 septembrie 1752 și nr. 4 integral, din 1 noiembrie 1753. Lipsește în întregime hrisovul nr. 1, cel mai important referitor la mănăstire, dar conținutul său este redat în hrisovul nr. 4, fără însă a i se indica data emiterii.

³³ ANBt, Colecția documente, II/5, ff. 1^r-2^v.

și am împodobit-o cu toată podoaba ce s-au căzut unui dumnezeiesc lăcaș, atât dinlăuntru, cât și dinafară. Și am înzăstrat-o cu moșii și țâgani și altele. Și i-am făcut obicei de milă spre întemeiere și chivernisala ei, precum sunt arătate mai gios: [...] satul Tătărășii cu heleștei și cu mori [...]; [...] douăzeci și șapte sălașe de țâgani, din țâganii domnești [...]; [...] douăzeci ludi poslușnici, cari purure să fie scutiți de toate birurile și angărăile ce vor fi piste an [...]. Așijdere am făcut domnia me obicei de milă sf(intei) mănăstiri [...] ca să aibă a lua din vama cea mare o sută lei pe an, ca să fie pentru chivernisala mănăstirii și a călugărilor ce vor lăcui acolo [...]; și iarăși, am mai miluit sf(ânta) noastră mănăstire cu toată dejma de pe tot hotarul târgului Botoșanii [...], care dejmă călugării [...] să aibă a o lua și a o strânge la mănăstire. Mai dându-i și alte privilegii: să scutească mănăstirea, vinul ce va ieși din viile mănăstirii de vădrărit, o mie oi de goștină și o mie stupi de de-seatină și o sută boi, vaci, cai de văcărit sau coniață”³⁴.

Comparând rezumatele celor două hrisoave de mai sus, se poate constata că primul, publicat de Nicolae Iorga, conține mai multe informații care nu există în cel de-al doilea hrisov, emis în același moment cu primul. Aceste informații se regăsesc în prima parte a hrisovului în care se arată, după o introducere extinsă, că egumen al mănăstirii era Antim, avându-l în sobor pe un diacon Gherasim, și că mănăstirii i s-a făcut hotarnică de către oameni ai locului, cărora li se dă numele. Celelalte informații referitoare la proprietăți și privilegii se repetă și în al doilea hrisov. De asemenea, din analiza mai multor documente reiese și mai clar că hrisovul de închinare, primul descris după rezumatul amintit, a fost emis sub două forme: prima cu textul complet și întărit de Matei Ghica prin hrisovul său de la 1 noiembrie 1753³⁵, iar a doua, rezumatul celei dintâi.

Hotarnicii din 1820³⁶ au văzut în primul document „[...] testamentul mănăstirii și închinarea la sf(ânta) patriarhie cuprins de hrisovul *cel dintâi* (s. n.) a(l) domnului Racoviță, *întreg* (s. n.)

³⁴ *Ibidem*, f. 2^r-2^v.

³⁵ ANBt, Colecția documente, II/6.

³⁶ ANBt, Colecția documente, II/60, 1820 iulie 10, Botoșani: hotarnica și măsurătoarea moșiei Tătărăși și a moșiei târgului Botoșani, 4 file. Sunt menționate și comentate pe scurt 14 hrisoave ale mănăstirii din perioada 1748-1783.

[...] căci prin al doilea hrisov tot dintr-o zi cu acela, cuprinde iarăși la un loc, într-un hotar și moșia Tătărășilor și locul dimpregiurului târgului [...]"³⁷.

Așadar, înțelegem din acest text că exista și un exemplar în rezumat, că ambele hrisoave au fost date în aceeași zi, lună și an și că ambele se refereau la aceleași proprietăți și privilegii. Cel cu textul complet cuprindea mai întâi referințele la ridicarea bisericii la rang de mănăstire „cu egumen și sobor” de slujitori și închinarea ei patriarhiei, și apoi proprietățile și privilegiile acestei mănăstiri, deci o adevărată *carte-testament* care a fost trimisă de „domnia sa și la mâna [...] patriarhului de Antiohia [...]"³⁸. Al doilea era cel sub forma uzuală a unui hrisov în rezumat, de care mănăstirea avea nevoie în instanțele vremii, pentru a-și apăra drepturile față de „încălcările” de proprietăți destul de frecvente.

II.3. Împroprietărirea și închinarea mănăstirii de către Constantin Racoviță

Constantin Racoviță, fiu al lui Mihai Racoviță și al soției sale Ana, fiica spătarului Dediul, s-a născut în 1799, fiind primul și cel mai mare copil al părinților săi din cei șapte care au trăit. El a primit o educație specială la școala enciclopedică din Mănăstirea Barnovschi din Iași, având profesor, pentru sine și frații săi, pe preotul Nichifor, devenit mitropolit „de Sidis” și apoi al Moldovei³⁹, și pe protoprezbiterul Natanael Kallonari. Începând cu 1726, când tatăl său pierde a treia oară domnia din Moldova, a continuat cu ultimul dintre aceștia pregătirea sa de beizadea la Constantinopol⁴⁰. Pe 26 decembrie 1730, Mihai Racoviță, aflat în drum spre București pentru a prelua conducerea Țării Românești în prima sa domnie de aici, scria patriarhului Ierusalimului, Hrisant Notara, deoarece fiul său Constantin a dorit să rămână în Constantinopol, pentru a-l ruga să-i acorde acestuia o părintească asistență religioasă, avându-l „ca pe fiul său sufletesc, într-o deosebită bunăvoință

³⁷ *Ibidem*, f. 1^v.

³⁸ ANBt, Colecția documente, II/6, f. 3^r.

³⁹ Ana doamna a răscumpărat în 1715 pe Nichifor, care devenea astfel dascăl al copiilor ei (Ștefan S. Gorovei, *Între istoria reală și imaginar. Acțiuni politice și culturale în veacul al XVIII-lea*, Editura Universității „Al. Ioan Cuza”, Iași, 2003, p. 165).

⁴⁰ Racoviță, *Familia-fișe...*, p. 23; idem, *Familia-genealogie...*, p. 30.

și dragoste, sfătuindu-l părintește și duhovnicește, cele mântuitoare și de folos”⁴¹. În 1739, Constantin locuia în casele lui Constantin Brâncoveanu de pe malul Bosforului, aproape de Galata, pe care le cumpăraseră tatăl său de la turci⁴². După 20 iulie 1744, când Mihai Racoviță a fost înlăturat din a doua domnie a Țării Românești⁴³ și mai ales după eliberarea sa din insula Mitilene, în august 1749⁴⁴ – precum se poate deduce din scrisorile patriarhale ulterioare –, a avut loc cel puțin o întâlnire a patriarhului Silvestru cu Mihai și Constantin Racoviță, la Istanbul, unde s-au purtat discuții și s-au făcut promisiuni în ceea ce privește închinarea unor proprietăți ale familiei domnitoare patriarhiei, reluându-se astfel problema susținerii acestui centru ortodox, nerezolvată de către Ioan Mavrocordat. La această întâlnire, care a putut avea loc, cel mai probabil, în toamna anului 1749, când, după alegerea ca domn, Constantin Racoviță a rămas patru luni în Istanbul⁴⁵, patriarhul le putea determina voința acestora, prin expunerea principalelor probleme cu care se confrunta patriarhia în acel moment: păstrarea de către ortodocși a tronului patriarhal apostolic de la Damasc, râvnit de către catolicul Serafim Tanas, recunoscut - începând din 1744 - de către papă; recuperarea tronului de Alep și consolidarea celorlalte eparhii; tipărirea de cărți ortodoxe în scopul apărării dogmelor ortodoxe în tipografia recent instalată la Beirut în Liban, probleme care presupuneau toate însemnate resurse financiare. La toate acestea, se adăuga și problema sumelor împovărătoare pe care le percepea administrația otomană de la patriarhie.

Numirea lui Constantin Racoviță ca domn al Moldovei, pe 20 august 1749, chiar în ziua nunții tinerilor: Ioniță, fiul lui Mihai Racoviță, și Smaranda, fiica lui Constantin Mavrocordat, aflat ca domn în tronul de la Iași, unde a avut loc și nunta⁴⁶, a făcut posibilă

⁴¹ Hurmuzaki-Iorga, *Documente*, XIV, 2, p. 1072, nr. MXXIV.

⁴² Racoviță, *Familia-genealogie...*, p. 110.

⁴³ *Cronica Ghiculeștilor...*, pp. 595, n. 1, 597, 599; V. Mihordea, *Politica orientală franceză și țările române în secolul al XVIII-lea*, București, 1937 (= Mihordea, *Politica orientală...*), p. 173.

⁴⁴ *Cronica Ghiculeștilor...*, p. 627.

⁴⁵ Racoviță, *Familia-genealogie...*, pp. 110-111; Mihordea, *Politica orientală...*, p. 173.

⁴⁶ Racoviță, *Familia-genealogie...*, pp. 30, 110.

împlinirea planului mai vechi de închinare a bisericii „Sfântul Nicolae” Botoșani și a altor proprietăți domnești promise patriarhului.

Înainte de a trece la enumerarea hrisoavelor date de Constantin Racoviță noii mănăstiri, este momentul să facem unele precizări referitoare la o ultimă prezență în Moldova a mamei sale Ana. Această prezență se argumentează, în lipsă de mărturii documentare directe, prin: nunta fiului ei Ioniță, care a avut loc pe 20 august 1749 la curtea domnească din Iași⁴⁷, eveniment de la care nu putea lipsi, prin scrisoarea patriarhului Silvestru din luna mai 1750, deja amintită, în care anunța că a trimis „în părțile acelea ale sfintei tale măririi domnești” pe al nostru arhimandrit între monahi, chir Ignatie ca să strângă milă pentru preasfântul nostru scaun patriarhicesc [...]”⁴⁸, și prin hrisovul din iunie 1751, în care Constantin Racoviță amintește despre biserica Sfântul Nicolae din Botoșani, pe care „au înnoit-o ca de isnoavă răposata, luminata maica noastră, și au împodobit-o cu veșminte și cărți și alte odoare, argintării bisericești precum se vede [...]”⁴⁹.

Credem că în această ultimă referință din introducerea documentului Cehan-Racoviță a cumulat două intervenții ale mamei sale asupra acestei biserici: prima din perioada anilor 1724-1726⁵⁰,

⁴⁷ *Ibidem*, p. 110; V. Mihordea, *Politica orientală...*, p. 554.

⁴⁸ N. Iorga, *Textes post-byzantins...*, pp. 59-60, nr. 3.

⁴⁹ ANBt, Colecția documente, II/5, f. 1^r.

⁵⁰ Din această perioadă s-a păstrat la altarul bisericii domnești pomelnicul ctitoricesc. În urma recuperării acestuia de la Muzeul Național de Artă, București, am avut posibilitatea să-i descifrăm conținutul și datarea greu lizibilă. Cuprinsul este următorul: **Помениги. Jii:** Ioan Mihai Rac(o)vit(ă) voevod, | **ГѢЖДА АННА, и снѣ ѿ**, | (Ana doamna și fiii lor) Costantin vo(evo)d, Ioan vo(evo)d, | Ștefan vo(evo)d, Mihai vo(evo)d, | Anastasie doam(na), | Rucsanda do(a)mna, | Catrina do(a)m(na), | Rucsanda, | Anthim arhimandrit **ДШЕ РАВСКОВЪ** (Sufletele robilor). **Morți:** Iftodi, Tofana, | Toma, Anna, Ioan Bdiul, | (?), Nastasie, Dumitrașco, | Ion, Dumitrașco, | Vasilca, Anghel, Costin, | Nastasie, Iordache, | Măricuța, Vasilie, Costantin, | Marie, Catrina, | Ștefan, Acsinie, Ștefan, | Alicsandru, Chirila, | Gheorghie(?), Vasilca, Dochie, | Lupul. **лет «ЗЛА МР СІ** Anul 1726 (7234) martie 16. Prima parte a pomelnicului, din care lipsește „și tot neamul”, a fost publicată și de N. Iorga (*Inscripții botoșănene*, București, 1905, p. 17) din pomelnicul bisericii „Sf. Gheorghe” Botoșani, care – potrivit datării – a fost realizat în același timp cu acesta de la Popăuți. Ultimul rând este adăugat de altă mână cu numele primului egumen, dovadă că pomelnicul este anterior anului 1750. Acest pomelnic domnesc al lui Mihail Racoviță, pictat pe lemn sub forma

când a realizat reparații, deoarece era „descoperită și surpată de zidurile ei”⁵¹ și a doua, cea de acum, din intervalul anilor 1749-1750, când a împodobit-o cu veșminte, cărți și odoare bisericesti „precum se vede”. La aceste mărturii indirecte, se adaugă și cea a patriarhului din scrisoarea adresată lui Constantin Racoviță, în noiembrie 1753, în care, după ce-i amintește că protosinghelul său Macarie i-a tradus toate hrisoavele referitoare la proprietățile din Moldova, printre altele, caracterizează tot aportul său de înzestrare a mănăstirii, evidențiind: „astfel a îmbunătățit [măria ta] așezământul însuși a maicii tale”⁵².

Ajunghând abia pe 7 decembrie în Iași⁵³, noul domn s-a preocupat, împreună cu mama sa Ana, de repararea și reamenajarea acestei biserici domnești ca mănăstire, iar ulterior a trecut la oficializarea demersului său și în ceea ce privește proprietățile și scutiile mănăstirii, emițând unsprezece hrisoave, prin care a trecut, din moșiile domnești și a altor boieri, mai multe proprietăți din Botoșani și Vaslui și a acordat mănăstirii diferite privilegii.

Primul hrisov, din iunie 1751, emis după organizarea mănăstirii și comentat deja, constituie cel mai important document al mănăstirii. Prin el, se întăresc, mai întâi, hrisoavele anterioare ale acesteia, referitoare la moșia Tătărași, apoi i se face danie moșia Târgului, care este comasată cu cea a Tătărașilor în baza unei noi hotarnici și i se acordă „obicei de milă”, dijma „de pe tot hotarul târgului Botoșani” și alte privilegii. În încheiere, se închină mănăstirea Patriarhiei de Antiohia cu proprietățile delimitate și privilegiile acordate⁵⁴.

---

unui triptic (40 x 26 x 2 cm), scris pe un fond deschis, cu negru, iar cu roșu intituția și inițialele fiecărui nume se află în stare avansată de degradare, neres-taurat, ci numai tratat; a fost înregistrat în AMSNP, Registru inventar/1948, nr. 243, f. 15^v; inventar nr. 108/1966, f. 28^r, nr. 221. Text publicat incomplet de Al. Simi-onescu, inclusiv anul: 1722, în loc de 1726 (*Mănăstirea Popăuți, în prezent Biserica parohială „Sf. Nicolae” „Popăuți” din orașul Botoșani, Botoșani, 1912, p. 37*).

⁵¹ ANBt, Colecția documente, II/5, f. 1^r.

⁵² N. Iorga, *Textes post-byzantins...*, p. 77, nr. 21.

⁵³ Racoviță, *Familia-genealogie...*, p. 111; N. Iorga, *Documente Callimachi...*, I, p. LIX.

⁵⁴ Conținutul lui a fost redat în hrisovul de întărire al lui Matei Ghica (ANBt, Colecția documente, II/6: 1753 nov. 1), publicat de N. Iorga în rezumat (*Studii și documente, V, pp. 246-247*), inventariat (ANRM, Dicasteria exarhicească, fond 733,

Al doilea hrisov, tot din iunie 1751, păstrat în copie, constituie, așa cum s-a arătat, rezumatul celui anterior, ca formă uzuală pentru instanțele judecătorești, din care este eliminată introducerea și detaliile referitoare la închinare, hotarnici și la însoțitorii lor⁵⁵.

Al treilea hrisov, din 20 noiembrie 1751⁵⁶, a fost dat de domn pentru a acorda mănăstirii - de ziua hramului Sfântul Nicolae - o cantitate de sare ca ajutor pentru animalele pelerinilor veniți în această zi de 6 decembrie, document cunoscut numai din inventare, în care, în cel mai dezvoltat, este redat astfel: „7260 <1751> noiembrie 20 - hrisov de la domnul Constandin Mihail Cehan Racoviță v(oe)voda: de milă ca să ia mănăstirea din an în an la hramul mănăstirii câte 30 drobi [de] sare”⁵⁷.

Anul 1752 debuta pentru domn cu donarea unei *Evanghelii* mănăstirii sale, gest consemnat atât pe ferecătură⁵⁸, cât și pe filele acesteia, unde a ținut să-l autentifice prin semnătura și pecetea sa de la sfârșitul următoarei însemnări: „Cu mila lui Dumnezeu noi Constandin Mihail Cehan voevod, domn pământului Moldaviei, această Sv(â)ntă Evanghelie grecească și moldovenească, ferecată cu argint de amândoașă părțile, am afierosit-o la sv(â)nta noastră m(ă)n(ă)stire S(fân)tul Nicolai de la Botășani ce iaste închinată la sv(â)nta patriarhie a marii cetăți a Antiohiei pentru pomenire noastră, la anul = 3033, ΓΕΝΑΡΗ, Ἁ ΔΗΗ”⁵⁹ <7260 (1752) ianuarie 1>. În același an era finalizată și catapeteasma bisericii

---

inv. 1, dos. 377: Izvod, f. 20^r; BAR, Documente istorice, CCC/204, f. 2^r) și analizat în hotarnica din 1820 (ANBt, Colecția documente, II/60, f. 1^v).

⁵⁵ ANBt, Colecția documente, II/5, II/60, f. 1^v; BAR, Documente istorice, CCC/204: „7259 <1751> iunie - carte de la Mihail Cehan Racoviță v(oe)v(o)d” (f. 3^r).

⁵⁶ Înscris în catagrafia din 1815 sub forma: „7260 noemv(rie) - hrisov de la Cehan v(oe)v(o)d” (BAR, Documente istorice, CCC/204, f. 2^r).

⁵⁷ ANRM, Dicasteria exarhicească, fond 733, inv. 1, dos. 377: Izvod, f. 22^r.

⁵⁸ Este vorba despre însemnarea realizată de argintar în limba greacă într-un medalion de pe ferecătura de argint a *Evangheliei*, București, 1693, inv. 3, coperta a 4-a, cu acest conținut: „Τὸ παρὸν ἠργυρωμένον ἅγιον ἱερόν Ευαγγέλιον ἠφιερωθῆ παρὰ τοῦ εὐσεβοῦς ἡγεμόνος τῆς Μολδοβλαχίας Κωνσταντίνου Μιχαήλ Ρακοβίτσα βοεβοδα τῆ ὑπο τον Πατριαρχικόν Θρόνον τῆς Αντιοχείας ἐν Μποτοσάνιω μονῆ τοῦ Ἁγίου Νικολάου. Τω αψνβ.: Prezenta Sfântă Evanghelie, ferecată în argint, a fost afierosită de dreptcredinciosul domn al Moldovlahiei, Constantin Mihail Racoviță voievod, în mănăstirea Sfântului Nicolae din Botoșani, de sub tronul patriarhal al Antiohiei. În 1752”.

⁵⁹ Însemnare domnească realizată pe marginea de jos a filelor *Evangheliei* bilingve, grecească și moldovenească, București, 1693, pp. 1-15. S-a scris cu cerneală

Sfântul Nicolae, fapt cunoscut din însemnările pictorului de pe icoanele împărătești din 25 iulie 1752⁶⁰.

Al patrulea hrisov, din martie 1752, al cărui text ne rămâne necunoscut, are ca obiect viile de la Nicorești, în suprafață de șaisprezece pogoane și a fost trecut în amintitul izvod astfel: „7260 <1752> martie - hrisov de la domnul Costandin Mihail Racoviță v(oe)voda: de afiosire a 16 pogoane de vie din Nicoreștii de Sus”⁶¹.

În scrisoarea expediată în luna mai 1752, din insula Hios, patriarhul Silvestru îi confirmă domnului Moldovei primirea unor hrisoave referitoare la primele proprietăți donate de domn mănăstirii patriarhale de la Botoșani, printre care este amintit și cel al viilor de la Nicorești. Apoi, după ce insistă pentru închinarea altor proprietăți promise, îi răspundea: „Am luat cunoștință de toate cele ce sunt scrise în scrisorile autentice și, de la început, mulțumim măriei voastre pentru câtă iubire arată către noi cei smeriți, deoarece nu încetează întotdeauna să ne bucure prin adăsurile dorite și înmulțite, care sunt făcute în mod curat Mănăstirii Sfântului Nicolae, spre o neîncetată pomenire. Unul din darurile prin care ne-ați bucurat este lacul care a fost închinat mănăstirii domnești și ne rugăm deopotrivă din inimă ca această danie să fie dusă și ea la bun sfârșit și să fie adăugată printre alte danii făcute acestei sfinte mănăstiri și ale cărei catastife ale bunurilor

---

neagră și s-a aplicat pecetea domnească, octogonală în cerneală roșie, având blazonul cu capul de bour, două săbii și inițialele domnești; v. și: Al. Simionescu, *op. cit.*, p. 33; N. Iorga, *Din tezaurul de artă botoșănean*, în „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice”, XXXI, 95, 1938, p. 17, publică o imagine (fig. 23) cu anul acestei inscripții, fără însă să o menționeze în text și să indice sursa; AMSNP, Inv. nr. 108/1966, f. 19^r, anexa 3, f. 11^r, nr. 3.

⁶⁰ Pe icoana (85 x 60 x 4 cm) Sfântului Ioan Botezătorul s-a însemnat: „Χεϛ Ιεροϛθου Πελοποννησίου. Τω ψνβ', ιουλίου κε'.: Mâna lui Ierothei din Peloponez. În 1752, iulie 25”. Pentru aceasta, cf. Al. Papadopol Calimach, *Notiță istorică despre orașul Botoșani*, extras din „Analele Academiei Române”, seria II, tom IX, secț. II: „Memorii și notițe”, București, 1887, p. 128; N. Iorga, *Studii și documente...*, XVI, p. 277; idem, *Inscripții botoșănene...*, p. 18; idem, *Inscripții din biserici...*, p. 222; AMSNP, Inventar 108/1966, f. 29^r, anexa 5; nr. 135, f. 24^r.

⁶¹ ANRM, Dicasteria exarhicească, fond 733, inv. 1, dos. 377: Izvod, f. 20^r; BAR, Documente istorice, CCC/204, f. 2^r. Alte referințe despre aceste vie se găsesc în mai multe documente din secolul al XIX-lea (v. ANBt, Colecția documente, IX/26, IX/30, IX/32, IX/63).

mobile și imobile de asemenea le-am primit și planul clădirii.[...] Am mai văzut cele scrise despre celălalt lac pe care l-a cumpărat domnia voastră pentru a-l uni cu hotarul deja existent al lacului mănăstirii și, deopotrivă, după întărirea acestora, rugăm să ne fie trimis *sinetul* domniei tale. Deci, fiindcă de acum ne-ai așezat domni și stăpâni ai mănăstirii celei domnești, dorim să mai cerem iarăși calculul cheltuielilor făcute de egumenul de acolo și dorim să pomenim ca până acum numele preastrălucit al doamnei și al răposatei, preabunei sale mame, Ana doamna. În ceea ce privește acestea, am primit și hrisovul, pe care l-a emis spre a închina viile de la Nicorești, și să trăiască mulți ani, iar satele, care au mai rămas, cele încă neînchinat Muntelui Sinai, ale preainălțatului domn Mihail voievod, preaiubitorul părinte al acestei mănăstiri, desigur că și pe acestea ni le-a promis că le închină sfintei mănăstiri, însă nu știu motivul pentru care mâna sa cea înaltă nu a scris nimic despre acestea și iată, imediat, răspundem în scris înălțimii sale, îndemnându-l să ne miluiască cu ele spre pomenirea necontenită, a sa și, deopotrivă [...] să ne bucure prin dăruirea acestora sfintei mănăstiri”⁶².

Tot în luna mai 1752, patriarhul îi scria și marelui postelnic Iordache Gianet, confirmându-i, mai întâi, primirea celor trimise patriarhiei, după care relevă: „Scrisoarea-ți luminată, împreună cu plicul domnesc, care avea catastihul celor ce se află în biserica noastră a preasfântului Nicolae, cu daruri închinat ei, am primit-o și am mulțumit luminăției tale și preainălțatului nostru domn, care se grijește și are priință față de scaunul care a ajuns al nostru, prin chivernisiri de multe feluri”⁶³. Apoi, continuă: „Ne scrie însă preabinefăcătorul nostru domn cu privire la moșiile făgăduite nouă de preainălțatul nostru domn Mihail vodă, să le dăruiască, adică bisericii noastre sfinte domnești, căci până în ceasul de față n-a căpătat de la dânsul asupra acestor lucruri nici o hotărâre, dacă le închină. Pe cale [de la Hios spre Damasc], iarăși scriem preainălțatului Mihail vodă, îndemnându-l, după făgăduința sa către noi, să le dăruiască și să scrie preainălțatului domn, fiului său preaiubit în această privință, și de ar da Dumnezeu ca prin

⁶² Beza, *Biblioteci...*, pp. 13-14.

⁶³ Iorga, *Textes post-byzantins...*, II, pp. 63-64, nr. 8.

dumnezeiasca lumină să se aplece către cererea noastră pentru a avea veșnică pomenire!”⁶⁴.

Din aceste două epistole patriarhale reținem câteva informații istorice referitoare la mănăstire și la viața familiei Racoviță. Prin urmare, se amintește despre trei iazuri ale mănăstirii - cel primit odată cu moșia Tătărași, cel donat de Ștefan Bosie și cel cumpărat de domn de la Ioan Cantacuzino, mare cămăraș, toate de pe pârâul Sitna din apropierea mănăstirii, - se confirmă primirea inventarelor de bunuri mobile și imobile și primirea hrisovului emis pentru viile de la Nicorești, - care se pare că au provenit din proprietățile moștenite de către Ana doamna de la părinții săi - și se cere sinetul de cumpărare a iazului și un document de venituri și cheltuieli de la egumen. Totodată, patriarhul pomenește de numele „doamnei [Sultana] și al răposatei, preabunei sale mame, Ana doamna”. Deoarece data morții acesteia din urmă nu este cunoscută, iată că în aceste documente se relevă că Ana era în viață în mai 1750 și decedată în mai 1752. Potrivit altei surse, aceasta era deja decedată în iunie 1751, când Constantin Racoviță îi menționează contribuția la „reînnoirea de isnoavă” a bisericii domnești Sfântul Nicolae Botoșani⁶⁵. Așadar, mama sa a decedat în intervalul mai 1750 – iunie 1751 și a fost înmormântată în Constantinopol, ca și soțul ei.

O ultimă problemă amintită în aceste două epistole o constituie promisiunea făcută patriarhului de către Mihai Racoviță în ceea ce privește închinarea unor sate. Este vorba de cele „care au mai rămas neînchinare Muntelui Sinai”. Cele închinare Mănăstirii „Sfânta Ecaterina” din acest munte, potrivit documentelor, sunt cele moștenite de fostul domn de la tatăl său Ion Racoviță. Fără să-i consulte pe fiii săi, le donează – pe 12 mai 1750 – inclusiv curțile sale de la Olășeni, din ținutul Vaslui, mănăstirii sinaite amintite, împreună cu Mănăstirea Fâstâci, ctitoria sa, și bisericile de la Olășeni și „Sfântul Lazăr” din Iași, metoacele acesteia⁶⁶. Satele

---

⁶⁴ *Ibidem*.

⁶⁵ ANBt, Colecția documente, II/5.

⁶⁶ Hurmuzaki-Iorga, *Documente*, XIV, 2, p. 1135, nr. MCXVII; Mihai Mârza, *O ctitorie și doi ctitori din secolul XVIII. Dosarul zidirii, înființării și înzestrării Mănăstirii Precista Mare din Roman*, în „Anuarul Institutului de Istorie «A.D. Xenopol»”, Iași, LI, 2014 (= Mârza, „O ctitorie”), p. 101.

rămase neînchinată, la care râvnea Silvestru în urma unei promisiuni, se aflau în ținuturile Neamț și Dorohoi și au fost, până la urmă, închinată Mănăstirii „Precista Mare” din Roman de către Constantin Racoviță, prin hrisovul din 20 februarie 1757, după moartea tatălui său⁶⁷.

Dintre boierii cu care patriarhul Silvestru a întreținut corespondență, se numără și Frangole, fiu al lui Pandele și nepot al lui Frangole fost mare vameș⁶⁸. Acesta din urmă, ctitor al bisericii din satul său natal Râșcani, ținutul Vaslui, cumpărând de la răzeșii din împrejurimi mai multe proprietăți, le-a lăsat moștenire fiului său Pandele. Frangole, fiul lui Pandele, căruia nu i se dă prenumele, „le-a donat” Patriarhiei de Antiohia. Pentru oficializarea acestei „donații”, patriarhul Silvestru a delegat pe Macarie protosinghelul, care – împreună cu trimișii domnești – a întocmit trei hotarnice: prima la 7 iunie 1752⁶⁹, pentru tot satul Boțoaia și parțial din Glodeni, amplasate în ocolul Fundului, ținutul Vaslui, a doua, la 10 iunie 1752, pentru tot satul Negrilești și parțial din satele Bolați și Murgești, pe care le-a comasat cu Boțoaia și Glodeni într-o singură moșie, și a treia, la 11 iunie 1752⁷⁰, pentru părți din satele Băloșești și Childești din ocolul Stavnice, același ținut, pe care, de asemenea, le-a unit într-un singur hotar.

⁶⁷ ANI, Documente Spiridonie, XXX/71. În acest document sunt enumerate următoarele sate: Bodești, Lăslăuanii, parte din Ungheni, Bârlești, Corni, Strâmbii și Vertop din ținutul Neamț, împreună cu Verșăștii, Murgocoștii, Popeștii, Porcești, cu părți din Galbeni, Tulucești și Buciumi, Sârbii, Ideștii, Bozienii, Dreslivele, Dănești, Iuganii, Brăniștenii, Giurgiuleștii din ținutul Dorohoi, precum și viile de la Cotnari, Hârlău și Cârjăști – toate moștenite de la vornicul Toma Cantacuzino. Documentul a fost publicat integral de Mihai Mârza (*O ctitorie...*, pp. 120-123) și în rezumat de N. Iorga (*Studii și documente...*, V, p. 60, nr. 374).

⁶⁸ Pentru familia sa, care se trage din cea a Mileștilor, v. Gh. Ghibănescu, „Prefață”, în *Surete și izvoade*, X, Iași, 1915, p. XXXVII; *ibidem*, p. 134, nr. LXXVII.

⁶⁹ ANI, Documente, 418/27: hotarnica moșiilor Glodeni și Boțoaia anul 7260 <1752> iunie 7, 3 file, semnată de: Toader Jora biv vel stolnic, Simeon uricariu, Ignat fiul Dodului răzăș din Glodeni, Gheorghii cumnatul Lucăi și [a] lui Ignat, Luca Britego, Lupu martur, Chirilă moșuleț armaș-martur și ierei Alexandru răzăș.

⁷⁰ BAR, Documente istorice, CXXXIII/48: hotarnica 7260 (1752) iunie 11, pentru satul Băloșești, semnată de Toader Jora biv vel stolnic, Simeon Cheșcu uricar și de Serafim monah (copie de la 1 iunie 1813); ANR, Documente moldovenești, XXI/19 (altă copie făcută de Enache Stamati).

În baza acestor trei documente, Constantin Racoviță a întărit, prin două hrisoave din 20 iunie 1752, proprietățile: satul Boțoaia și împrejurimi – care vor fi cunoscute în viitor sub numele de moșia Boțoaia⁷¹ – și jumătate din satul Băloșești cu cele din împrejurimi, cunoscute sub numele de moșia Băloșești⁷², ambele „donate” de nepotul lui Frangole vameșul, Patriarhiei de Antiohia. Însă, pentru ca aceste două noi moșii să poată fi administrate și stăpânite eficient au fost trecute în proprietatea Mănăstirii Sfântul Nicolae Botoșani, în urma unei decizii a patriarhului Silvestru din iulie 1752⁷³, care a stat la baza eliberării de către domn a unor noi hrisoave: în 20 octombrie 1752, pentru Băloșești⁷⁴ și tot atunci, probabil, pentru Boțoaia.

În legătură cu aceste moșii intrate oficial în proprietatea patriarhiei, dintr-o scrisoare adresată lui Antioh Gianet, în august 1752, patriarhul, după ce-i mulțumește pentru buna primire și ajutorul acordat lui Macarie, îl înștiințează că: „[...] deoarece ne vădește că prin poruncă domnească s-au osebit și mănăstirile noastre și s-a scris hrisov luminat pe numele nostru, iată și noi, le închinăm către mănăstirea noastră domnească, aceia care se află acolo, a preasfântului Nicolae la Botoșani, prin scrisoarea noastră de afierosire și rugăm pe cel preaînalt să o întărească”⁷⁵. Din acest document

---

⁷¹ ANI, Documente, 460/39, f. 1^r, orig.; BAR, Documente istorice, CXXXIII/49, copie din 1850, f. 1^r; hrisov editat de Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, X, Iași, 1915 (pp. 96-103), 96-97; T. G. Bulat, *Din documentele Mănăstirii Văratec*, în „Arhivele Basarabiei”, nr. 1, 1934, pp. 93-96, nr. XL; ANRM, Dicasteria exarhicească, fond 733, inv. 1, dos. 377: Izvod, f. 20^r; BAR, Documente istorice, CCC/204, f. 2^r.

⁷² BAR, Documente istorice, CXXXIII/49: 7260(1752) iunie 20; ANRM, Dicasteria exarhicească, fond 733, inv. 1, dos. 377: Izvod, f. 20^r; BAR, Documente istorice, CCC/204, f. 2^r.

⁷³ Este vorba de scrisoarea patriarhului inventariată astfel: „1752 iulie – o carte a preafericitului patriarhu Silvestru a sfintei cetăți Antiohiei de cumpărătura a moșiilor ot ținutul Vasluiului, care le-au afierosit la această mănăstire” (ANRM, Dicasteria exarhicească, fond 733, inv. 1, dos. 377: Izvod, f. 21^r); BAR, Documente istorice, CCC/204, f. 2^v.

⁷⁴ Hrisov înscris în catagrafia din 1815 astfel: „7261 <1752> oct(om)v(rie) – de la Costandin Mihail Racoviță v(oe)v(o)d pentru moșie Baloșăști” (ANRM, Dicasteria exarhicească, fond 733, inv. 1, dos. 377: Izvod, f. 21^r; BAR, Documente istorice, CCC/204, f. 2^v).

⁷⁵ Iorga, *Textes post-byzantins...*, p. 64, nr. 9.

mai reținem un lucru important, și anume că aceste moșii amintite de la Vaslui nu au fost donate, așa cum se arată în hrisov⁷⁶, ci cumpărate de către patriarhie de la „[...] Frangole Rodocanachi, de la care - arată sursa - le-am cumpărat noi, ca să fie privite ca un dar și să nu mai aibă nimeni voie să le tulbure”⁷⁷. Așadar, s-a utilizat forma de donație, deoarece aceasta era forma cea mai puțin vulnerabilă în fața instanțelor de atunci.

La scrisorile și darurile trimise prin Macarie, datorită faptului că acesta a ajuns la Damasc abia în luna august, patriarhul răspundea în septembrie lui Antioh Gianet, mulțumindu-i pentru tot sprijinul acordat și, totodată, adresând urări de sănătate familiei sale: soției Mărioara și fiilor Zaneto și Zamfirița. Abia în noiembrie, îi mulțumea lui Constantin Racoviță, deja ajuns domn în Țara Românească, pentru „bogatul ajutor” trimis de la Iași, și pentru acordarea egumenului de la Botoșani, a sumei de 283 de lei, înștiințându-l totodată că Macarie a tălmăcit hrisoavele domnești emise, iar în final îi mulțumește, adăugând: „[...] astfel ai îmbunătățit așezământul însuși al maicii tale”⁷⁸. În răspunsul dat, la aceeași dată, marelui postelnic Iordache Gianet se arată că „bogatul ajutor” a constat din o mie de lei de la domn, șase sute lei, „mila anuală pe doi ani” și două sute optzeci și trei de lei, datoria egumenului față de patriarhie, iar în final patriarhul amintește și cele în legătură cu egumenul, adăugând: „Am aflat și de cele cu privire la egumenul nostru din Botoșani, pe care-l vom îndrepta cu buna solie ce-i facem”⁷⁹.

În contextul acestei corespondențe și paralel cu perfectările de documente pentru proprietățile de la Vaslui, Constantin Racoviță a continuat să mărească domeniile mănăstirii, amplasate în jurul târgului Botoșani. Astfel, prin hotarnicii domnești, măsurând, pe de o parte, moșiile Tătărăși și a Târgului, le-a unit printr-o nouă hotarnică, în același hotar, iar pe de alta, cumpărând de la Ioniță Cantacuzino heleșteul Botoșanilor și un loc aferent acestuia, a întocmit o altă hotarnică. Având aceste documente, domnul a emis

⁷⁶ ANI, Documente, 460/39.

⁷⁷ Iorga, *Textes post-byzantins...*, pp. 64-65, nr. 9.

⁷⁸ *Ibidem*, pp. 76-77, nr. 21.

⁷⁹ *Ibidem*, pp. 77-78, nr. 22.

hrisovul din 2 septembrie 1752⁸⁰, prin care întărește proprietatea mănăstirii asupra moșiilor Tătărași și a Târgului, la care adaugă acum, incluzând în același hotar cu acestea, heleșteul Botoșanilor⁸¹ și locul de pășunat din jurul său.

Despre proveniența noilor proprietăți, hrisovul relevă: „Așijdere dăm și întărim domnia me sfintei noastre mănăstiri de mai sus numită Sf(ântul) Neculai și pe un heleșteu ce esti pe apa Sâcnei, aproape de târgul Botșanii, care heleșteu l-au cumpărat domnia me de la credincios(ul) boierul domnii mele dum(nealu)i Ioan Cantacuzino vel cămăraș, iară dumisale i-au fost dat de la părintele dumisale Iordachi Cantacuzino vel logof(ăt), iară părintele dumisale i-au fost dat danie de la domnia sa Ioan Nicolai v(oe)-vod cu ispisoc de miluire”⁸². Însă pentru a fi funcțional, acestui heleșteu i-a dăruit și un loc, despre care același document precizează: „[...] am dat [și] o bucată de loc împregiurul heleșteului, ca să fie pentru brazde de iaz și pentru pășune boilor oamenilor ce-or mergi cu carăle la moară, după cum arată hotărâtura în sămnile ce arătăm mai gios”⁸³.

Deoarece data acestui document a fost preluată greșit, fiind atribuită de către Nicolae Iorga hrisovului din 1 noiembrie 1753, dat de Matei Ghica – fapt care îi induce în eroare pe unii cercetători⁸⁴ –, redăm aici și comentariul realizat de hotarnicii din 1820,

⁸⁰ ANBt, Colecția documente, II/6: fragment din condica de transcriere a documentelor Mănăstirii Popăuți, în care, din acest hrisov din 7261 <1752> sept. 2, s-a păstrat doar a doua parte (ff. 1^r-2^r).

⁸¹ *Ibidem*, ff. 1^r-2^r; inventariat sub forma: „7258 <1750> aprilie - de la Costandin Mihail Racoviță pentru heleșteu(l) Botoșanilor” (BAR, Documente istorice, CCC/204, f. 2^r).

⁸² ANBt, Colecția documente, II/6, ff. 1^r-2^r. Documentele de proprietate mai vechi ale acestui heleșteu au fost inventariate în 1811, astfel: cel de danie emis, la „7255 <1746> octv. 2 - hrisov de la domnul Ioan Nicolai vvod: de danie și miluire lui Iordachi Cantacuzino <hatman> asupra iazului mănăstirii [devenit al mănăstirii în 1752] din Sâtna la Botoșani”, iar cel de întărire, la „7258 <1750> apr(ilie) 6 - hrisov de la domnul Constandin Mihail Cehan Racoviță v(oe)voda: de danie ce au făcut la Iordachi Cantacuzino vel logofăt pentru un heleșteu aproape de târg(ul) Botășani” (ANRM, Dicasteria exarhicească, fond 733, inv. 1, dos. 377: Izvod, f. 21^v și 20^v).

⁸³ ANBt, Colecția documente, II/6, f. 2^r.

⁸⁴ Mârza, *Portretele...*, p. 44; idem, *O cititorie...*, p. 98.

care, în mărturia lor, l-au sintetizat în acești termeni: „[...] la let 7261 sept(em)v(rie) 2, însuși acest domn, trimețând hotarnici de au hotărât tot locul g(os)pod dimpregiurul târgului, și cuprinzând într-un hotar și moșie Tătărășii, și mai cumpărând și un heleșteu, ce ar fi fost pe apa Sâcnii, aproape de târgul Botoșanii, de la drum(nealu)i Ioan Cantacuzino vel camăraș, după ce pomenește toate hotarale în sămne, în hrisovul ce dă mănăstirii și arată că li-au dat danie și miluire sv(intei) m(ănăstiri), zice că dă și întărește, după hotarnicele arătate, ca să fie de la domnie sa drepte ocine și moșii cu tot venitul și cu tot hotarul. Adică, deopotrivă întărește stăpânire m(ănăstirii) pe locul dimpregiurul târgului ce-au fost domnesc, ca și pe moșie Tătărășii cu tot venitul și cu tot hotarul și cu loc cu tot. [...] Iată dar că nu rămâne îndoială că și Tătărășii, și locul dimpregiurul târgului sânt de veci date danie, cu loc cu tot, întreg hotar, ce să cuprinde din sămne în sămne, mănăstirii”⁸⁵.

În noiembrie 1752, patriarhul Silvestru expedia, prin Ioan protopsaltul, noul său agent diplomatic pe lângă Înalta Poartă, șase scrisori, dintre care, în cea adresată marelui postelnic Iordache Gianet, aflat atunci în Istanbul, îi confirma primirea scrisorii sale din luna septembrie, când se afla la Smirna și, totodată, i se adresa, rugându-l: „[...] să îndemni și pe preainălțatul nostru domn să trimită mila anuală domnească orânduită de dânsul scaunului nostru apostolesc în țara preaiubitului dumitale frate, dumnealui Antioh, în cetatea împărătească, ca să se dea acea milă la locul orânduit de către noi [...] la Țarigrad, cât mai repede [...] ca să rămânem și noi fără supărare [...]”⁸⁶. În scrisoarea adresată fratelui său, Antioh, recent sosit la Istanbul îl ruga, de asemenea, să-l sprijine tot în ceea ce privește aceste probleme financiare ale patriarhiei, în relațiile ei cu domnii din principate⁸⁷.

Un alt hrisov din acest an se referă la satul domnesc Cișmeaua din ocolul târgului Botoșani, pe care Racoviță îl dăruiește, se pare, acum mănăstirii. Documentul ne este cunoscut doar din izvodul din 1811, în care a fost înregistrat destul de neclar

⁸⁵ ANBt, Colecția documente, II/60, f. 1^v-1^v.

⁸⁶ Iorga, *Textes post-byzantins...*, pp. 69-70, nr 14.

⁸⁷ *Ibidem*, pp. 68-69, nr. 13.

sub această formă: „7260 <1752/3> hrisov de la domnul Constantin Mihail Cehan Racoviță v(oe)voda: de miluire ce-au făcut cu satul Cișmeaua mănăstirii”⁸⁸.

În ultima perioadă a primei domnii, Constantin Racoviță, dorind să mărească suprafața moșiei mănăstirii sale de la Botoșani, a sprijinit pe egumenul mănăstirii să cumpere de la Manole moșia sa Popăuți, învecinată în partea vestică cu cea a mănăstirii, însă negustorul botoșănean, fiind nemulțumit de modul cum s-a făcut această vânzare, a intrat în litigiu cu Antim egumenul mănăstirii. Acest diferend reiese din porunca lui Matei Ghica noul domn, dată la 20 octombrie 1753, prin care cerea vornicilor din Botoșani să întocmească o nouă hotarnică, în urma plângerii lui Manole, care, cu vădită subiectivitate, evidențiază: „Când i s-a făcut hotărnicia acum doisprezece ani, «locul mănăstirii lui Sfete Neculae, fiindu atuncea biserecă de miru, îl stăpânie preuții ce era la biserică [...] dar apoi, după câțva ani, [...] au dat domnia sa Ioan vodă totu locul bisericii danie cu testament lui Stefan Bosie căm(ă)rașu(l) ș-au (a)dus de iznoavă alți boeri hotarnici de ș-au hotărât moșie», fără conflict cu Manoli. «Dară acum, la domnie sa Constantin vodă Racoviță, făcându [...] pe Sfete Neculai mănăstire și închinând-o la sfânta Patriarhie de Antiohie, au luatu moșie lui Bosie ș-au dat-o mănăstirii domnii sale [...] și luându și moșie târgului din giosu, au dat-o totu mănăstirei, și pe urmă au luatu și moșie lui Manoli, și i-au datu domnie sa [...] 500 lei pe moșie lui, ș-au dat-o lui Sfete Neculai, dară pe urmă s-au sculatu egumenul [...] și i-au luatu [...], cei 500 lei înapoi, și i-au lepădatu scrisoril(e), dzicându călugării că nu le trebuie lor moșie lui Manoli» Apoi, fac o nouă hotărnicie și-l scot a fi intrat în moșia lor. Îi ieau astfel «mai giumątate» din ce are. «Și el atuncea n'au putut să mai dzică nimică, fiindu-că d(o)mnie au trimis hotarnici ș-au hotărātu mănăstirii domnii sal(e)»⁸⁹.

⁸⁸ ANRM, Dicasteria exarhicească, fond 733, inv. 1, dos. 377: Izvod, f. 21^v.

⁸⁹ N. Iorga, *Studii și documente...*, V, pp. 248-249. Această poruncă nu a fost executată de cei din Botoșani, de aceea, pe 22 oct. 1754, se dă o nouă poruncă, de asemenea neîndeplinită, motiv pentru care Matei Ghica ordonă în 18 mai 1755 Ispravniciei Hârlăului să rezolve litigiul (*ibidem*, pp. 249-250).

Acest litigiu s-a încheiat în favoarea mănăstirii la 25 noiembrie 1757, când Scarlat Ghica, domnul Moldovei, a restabilit hotarul comun dintre moșia Tătărași și Popăuți, modificat de Manole⁹⁰.

Odată cu sfârșitul anului 1752, se încheia și împrăștierea Mănăstirii Sfântul Nicolae din Botoșani, făcută cu daniile și sprijinul lui Constantin vodă Racoviță. Despre evenimentul transformării bisericii voievodale în mănăstire, împrăștierea și închinarea ei Patriarhiei de Antiohia și despre alte ctitorii și evenimente majore din viața acestui domn, cronicarii au consemnat: „Era o biserică de piatră în Popăuți, la Botoșani, făcută de Stefan voevod cel Bătrân; i-au dat toate moșiile tatâne-său lui Mihai vodă (*sic*) și au făcut-o mănăstire cu egumen și cu sobor, închinând-o la Patriarhia Antiohiei, unde este hramul Sfântului Nicolai. Au dat ajutor și la Mănăstirea Precista (d)in Roman. Făcut-au și o biserică de lemn în Focșani”⁹¹, iar „[...] când a fost al patrulea an, 1753 ghenari(e) 1 s-au săvârșit măriia sa doamna Soltana, fiind bolnavă încă de cu vară”⁹². Pentru acest moment dramatic, o altă cronică adaugă: „Mâhnirea lui a fost îndoită, întâi pentru pierderea ei, apoi fiindcă, nici cu aceasta și nici cu cea dintâi soție, nu avusese copii. Pe urmă s-a mai întâmplat și un foc îngrozitor și ciudat, care [...] a ajuns pe neașteptate până la curtea domnească și a ars-o în întregime împreună cu biserica Sfântul Nicolae”⁹³.

În ceea ce privește aceste referințe istoriografice, ca produs al memoriei cronicarilor, este de reținut adevărul istoric despre moșiile lui Mihai Racoviță, proprietăți care - în realitate - nu au fost date Mănăstirii Sfântul Nicolae Popăuți, ci Mănăstirii „Precista

⁹⁰ ANRM, Dicasteria exarhicească, fond 733, inv. 1, dos. 377: Izvod, f. 20^v.

⁹¹ <Vartolomei Măzăreanu> Ioan Canta, *Letopisețul Țerei Moldovei*, în: *Cronicile României sau Letopisețele Moldaviei și Valahiei*, a doua ediție, t. I, editat de Mihai Kogălniceanu, București, 1872 (= <Vartolomei Măzăreanu> Canta, *Letopisețul...*), pp. 186-187.

⁹² Enachi Kogălniceanu, *Letopisețul...*, p. 224. În *Cronica Ghiculeștilor*, se mai arată că: „[...] aceasta, fiind bolnăvicioasă și luând doctorii de la un italian [...], care era socotit ca un doctor foarte bun, a încetat din viață [...] a fost înmormântată la Golia” (p. 653); N. Iorga, *Studii și documente...*, XV, p. 163; Racoviță, *Familia-genealogie...*, pp. 116-117. Pentru episodul cu doctorul Pisani, v. V. Mihordea, *Giuseppe-Antonio Pisani, medicul lui Constantin Racoviță*, în „Revista istorică”, nr. 7-9, 1936, pp. 235-238; idem, *Politica orientală...*, pp. 246-258.

⁹³ *Cronica Ghiculeștilor...*, pp. 653-655.

Mare” din Roman⁹⁴. Acesteia, Constantin Racoviță i-a dăruit toată averea funciară rămasă în Moldova de la tatăl său. În legătură cu această decizie, credem că moartea total neașteptată a doamnei Sultana a fost un moment crucial din viața acestui domnitor. Fiind probabil ajutat de episcopul Ioanichie al Romanului, chiar din momentul imediat ce a urmat înmormântării doamnei sale, eveniment care l-a marcat profund, Constantin Racoviță a fost determinat să-și pună întrebări esențiale mai ales pentru arborile genealogice ale familiei sale. Dintre aceste întrebări nu puteau lipsi cele ce priveau moartea Anastasiei, sora sa, imediat după ce a născut, pe 6 decembrie 1741⁹⁵, în ziua de prăznuire a Sfântului Nicolae, moartea mamei sale, despre care nu avem detalii și, mai ales, a iubitei sale soții, decedată înainte de a-i naște un urmaș atât de dorit. Această ultimă și cea mai mare dramă a vieții sale era semnul evident al unor cauze și fapte spirituale majore moștenite mai ales de la tatăl său. Printre acestea, se puteau număra: reintroducerea în 1716 a dării văcăritului⁹⁶, una din cele mai nepopulare obligații fiscale din Moldova, după ce fusese desființată cu blestem patriarhal de către Antioh Cantemir, în 1698⁹⁷, și de Constantin Duca în 1703⁹⁸, dărâmarea, în iarna anului 1718, a Mănăstirii Nera și a Cetății Neamț⁹⁹, ceea ce a presupus și desființarea paraclisului Sfântul Nicolae de aici, fapte care nu puteau să nu fie corelate cu arderea curților domnești din a treia domnie a tatălui său și din prima sa domnie. Gesturi reparatorii pentru desființarea și distrugerea paraclisului amintit din cetate au făcut mai mulți membri din familie, prin ctitorirea sau repararea unor

---

⁹⁴ ANI, Documente Spiridonie, XXX/71; N. Iorga, *Studii și documente...*, V, p. 60, nr. 374; Mârza, *O ctitorie...*, pp. 120-123; idem, *Încălcări ale dreptului de ctitorire; procesele dezînchinării Mănăstirii Precista Mare din Roman (secolele XVIII-XIX)*, în „Anuarul Institutului de Istorie «A.D. Xenopol»”, t. LII, 2015, 101-153.

⁹⁵ *Cronica Ghiculeștilor...*, p. 559.

⁹⁶ *Ibidem*, p. 686; V. Mihordea, *Văcăritul, dare temporară*, în „Studii Revistă de Istorie”, t. 21, 1968, nr. 3 (= Mihordea, *Văcăritul...*), p. 453.

⁹⁷ N. Iorga, *Studii și documente...*, V, p. 97, n. 1.

⁹⁸ Ion Neculce, *Letopisețul Țării Moldovei...*, p. 422; Mihordea, *Văcăritul...*, pp. 452-455.

⁹⁹ Ion Neculce, *Letopisețul Țării Moldovei...*, p. 678.

mănăstiri și biserici cum sunt: Almaș (1718)¹⁰⁰, Fâstâci (1721)¹⁰¹, Lacuri (1726)¹⁰², Popăuți¹⁰³, Secu¹⁰⁴ – toate cu hramul Sfântul Nicolae. Semn că acestea nu erau suficiente o constituie momentele dramatice amintite. Constantin Racoviță, sesizându-le cauzele și fiind conștient – abia după moartea Sultanei – de moștenirea unui blestem părintesc, a căutat foarte hotărât să-l îndepărteze din familia sa. Numai astfel se explică înstrăinarea întregii averi părintești, pe care a dăruit-o Mănăstirii „Precista Mare”¹ Roman, oficializată prin hrisovul din 20 februarie 1757¹⁰⁵, fără a-i consulta pe frații săi, ca și desființarea dării văcăritului prin hrisovul său emis tot în aceeași zi¹⁰⁶. Din momentul aplicării acestor hotărâri, Cehan-Racoviță a reabilitat memoria tatălui său, fapt consemnat pe bună dreptate și de cronicar: „Acest domn într-a doua domnie au arătat mare milă și faceri de bine țarei Moldovei, și au mântuit păcatele părintelui său, lui Mihai vodă”¹⁰⁷.

Pe lângă Mănăstirea Precista din Roman, la care a devenit al doilea ctitor după episcopul Ioanichie al Romanului, Racoviță și-a mai înscris numele în aceeași calitate în pomelnicul ctitoricesc

¹⁰⁰ N. Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al localităților și monumentelor medievale din Moldova*, București, 1974, p. 27; ANR, Achiziții noi, MMV/31, nr. 284 cf. *Colecția Achiziții noi. Indice cronologic nr. 25*, vol. II (1686-1760), întocmit de Marcel-Dumitru Ciucă, Silvia Vătafu-Găitan, Mirela Comănescu, Laura Niculescu, București, 2008, p. 244, nr. 2700.

¹⁰¹ N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 296; N. Iorga, *Inscripții...*

¹⁰² N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 248; N. Iorga, *Inscripții...*, I, pp. 8-11.

¹⁰³ ANBt, *Colecția documente*, II/5; II/6.

¹⁰⁴ N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 750;

¹⁰⁵ <Vartolomei Măzăreanu> Canta, *Letopisețul...*, pp. 187-188; Mihordea, *Văcăritul...*, pp. 460-462; Mârza, *O ctitorie...*, pp. 120-123, nr. 5.

¹⁰⁶ Th. Codrescu, *Uricariul...*, IV, p. 6-13. *Documente privitoare la istoria Țării Moldovei în secolul al XVIII-lea, 1751-1774. Cărți domnești și zapise*, vol. IX, editat de Larisa Svetlicinâi, Demir Dragnev și Eugenia Bociarov, Chișinău, Editura Civitas, 2004, pp. 72-75. Pentru detalii, v. <Vartolomei Măzăreanu> Canta, *Letopisețul...*, pp. 187-188; V. Mihordea, *Văcăritul...*, pp. 449-467; Mihai Lazăr, *Realități fiscale din Țara Moldovei. Dări de cotitate în sfera economiei păstorești (secolul al XV-lea - mijlocul secolului al XVIII-lea)*, Editura Junimea, Iași, 2000, pp. 183-187; Petronel Zahariuc, *Mitropolitul Iacov Putneanul și „necazul de obște” al Moldovei*, în „Analele Putnei”, V, 2009, 1, pp. 219-234.

¹⁰⁷ <Vartolomei Măzăreanu> Canta, *Letopisețul...*, p. 187.

al bisericii „Sfântul prooroc Samuel” din Focșani¹⁰⁸, sfânt prăznuit la 20 august, ziua numirii sale în prima domnie, al Mănăstirii Măgura Ocnei¹⁰⁹, al bisericii din satul Bodești¹¹⁰ ținutul Neamț, al Mănăstirii Putna¹¹¹ și al bisericii „Sfântul Spiridon” din Iași, a cărei epitropie a fost înființată în baza hrisovului său din 1 ianuarie 1757¹¹².

După moartea soției sale Sultana și arderea curții domnești, Constantin vodă Racoviță nu a mai avut răgaz, până la încheierea primei sale domnii din Moldova, să se mai ocupe de mănăstirea sa de la Botoșani, probabil și sub influența mitropolitului Iacob Putneanul și, mai ales, a episcopului Ioanichie, care era total împotriva închinărilor de mănăstiri și care-i devenise sfetnic și duhovnic¹¹³. Doar în a doua sa domnie, în aprilie 1754, îi mai eliberează un hrisov de întărire a moșiei Tătărași, cunoscut numai din inventare¹¹⁴. Însă, toate hrisoavele sale de împrumut și de înzestrare cu privilegiile ale mănăstirii antiohiene de la Botoșani vor fi recunoscute și întărite de majoritatea domnilor fanarioți care au urmat.

II.4. Proprietățile și privilegiile mănăstirii întărite de viitorii domni fanarioți

Vestea schimbărilor de domnii în țările române, între Constantin Racoviță și Matei Ghica¹¹⁵, numit în Moldova, a ajuns și în

¹⁰⁸ Racoviță, *Familia-genealogie...*, p. 114; pr. Scarlat Porcescu, *Episcopia Romanului*, Roman, 1984, pp. 130-131 și 228-229; Marius Chelcu, *Mănăstirile Precista din Roman și Proorocul Samoil din Focșani și un catastif de avere din anul 1830*, în Dan Dumitru Iacob (ed.), *Avere, prestigiu și cultură materială în surse patrimoniale*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2015, pp. 635-641.

¹⁰⁹ Racoviță, *Familia-genealogie...*, p. 114.

¹¹⁰ *Ibidem*, pp. 117, 124-125.

¹¹¹ Mihai Mârza, *Constantin Cehan Racoviță voievod și Mănăstirea Putna*, în „Analele Putnei”, VI, 2010, nr. 1, pp. 143-174.

¹¹² *Ibidem*, pp. 127-128; Gh. Ghibănescu, *Documente*, în „Ion Neculce”, IX, nr. 1, 1931, pp. 157-159, nr. CXXIII.

¹¹³ Mârza, *Din corespondența...*, pp. 280-281.

¹¹⁴ Înscriș în izvodul din 1811, astfel: „7264 <1756> april(ie) 4 – hrisov de la domnul Constandin Mihail Racoviță Cehan voievoda: întăritură asupra hotărârii moșiei Tătărași” (ANRM, Dicasteria exarhicească, fond 733, inv. 1, dos. 377: Izvod, f. 20^r; BAR, Documente istorice, CCC/204, f. 2^r).

¹¹⁵ Pe tronul Moldovei, în perioada 1753 iunie 22 – 1756 februarie 8.

Antiohia, ceea ce îl determină pe patriarhul Silvestru să expedieze mai multe scrisori, atât acestora, cât și doamnelor lor și celor mai influenți demnitari ai curților domnești, în care, pe lângă cuvintele de felicitare, îi ruga să nu se lase cumva neajutorată patriarhia.

Adresându-se lui Matei Ghica, prin scrisoarea din 9 iulie 1753, după ce îl felicită „că din stăpânire în stăpânire a fost strămutat”, îl roagă astfel: „[...] să ocrotești mănăstirea noastră cea din Botoșani, a preasfântului Nicolae, care a fost închinată preasfântului scaun al nostru de către preainaltul Constantin vodă Racoviță, păstrând cu grija ta domnească lucrurile care o privesc și având iubire pentru egumenul Antim”¹¹⁶. Totodată, scriind și doamnei Smaranda Ghica, îi reamintește de promisiunea sa, aceea de a dona patriarhiei o Evanghelie și un set de sfinte vase, și își exprimă părerea de rău în ceea ce privește exilarea tatălui ei, hatmanul Mihalache Mihalopol, în insula Tenedos¹¹⁷. Aceeași părere de rău o împărtășește și prin scrisoarea din aceeași dată, adresată marelui spătar Nicolae Rosetti, cumnatul lui Matei Ghica, și apoi, în ceea ce privește interesul patriarhiei, îl roagă astfel: „[...] iar pe al nostru egumen [de] acolo, chir Antim și mănăstirea lui, care se află în Botoșani, a Sfântului Nicolae făcător de minuni, să-i ai întru iubire, aducându-i aminte cândva și preainălțatului domn să-l îngrijească, de asemenea și prealuminatei doamne, și vei avea pe fruntașul apostol Petru și pe preasfântul Nicolae ajutători ai rugăciunilor către Dumnezeu”¹¹⁸.

Aflat în asemenea relații cu Patriarhia de Antiohia, Matei Ghica a dat nouă hrisoave de întărire¹¹⁹ și unul de danie a venitului cântarului

¹¹⁶ Iorga, *Textes post-byzantins...*, II, pp. 71-72, nr. 16.

¹¹⁷ *Ibidem*, pp. 72-73, nr. 17.

¹¹⁸ *Ibidem*, p. 74, nr. 18.

¹¹⁹ Înscrise în izvodul din 1811, exceptând cronologia și numerotarea, astfel: 1. „7262 <1753> noiembrie 1 - hrisov de la domnul Matei Ghica v(oe)voda: tot pentru viile de la Nicorești; <2> 7262 <1753> noiembrie 1 - hrisov de întăritură hotărârei moșiei mănăstirii de la Matei Ghica v(oe)voda; <3> 7262 <1753> noiembrie 1 - hrisov de la domnul Matei Ghica v(oe)voda: de scuteală; <4-8> 7262 <1753> noiembrie 1 - cinci hrisoave de la domnul Matei Ghica v(oe)vod, toate dintr-o zi, toate într-un velet: de milă ce au dat preuților de la mănăstire să nu fie supărați cu nici o havale și altele; <9> 7264 <1755> octomv(rie) 20 - hrisov de la domnul Matei Ghica v(oe)voda: de întăritura moșiei mănăstirii” (ANRM, Dicasteria exarhicească, fond 733, inv. 1, dos. 377: Izvod, ff. 20^r-22^r; BAR, Documente istorice, CCC/204, ff. 1^r-3^r).

din Botoșani¹²⁰, al căror cuprins ne este cunoscut integral, în cazul primului, și parțial, din rezumate și inventare, în ceea ce privește celelalte.

Primul¹²¹, emis împreună cu celelalte opt la 1 noiembrie 1753, și singurul depistat în arhivele naționale, este unul din cele mai importante din câte s-au transmis, din punctul de vedere al informațiilor pe care le cuprinde și care se referă la această mănăstire. După ce întărește proprietățile și privilegiile acordate mănăstirii de Constantin Racoviță, redând probabil cuvânt cu cuvânt textul hrisovului său de închinare din iunie 1751, precizează: „[...] pe toate aceste bunuri mai sus arătate, nici un ban să nu dea [mănăstirea] nimănui, ca din venitul acestor bucate și mile să margă pe tot anul agiutoriu și la Sfânta Patriarhie Antiohia, unde este închinată această mănăstire, care asăminea hrisov ca acesta adevăritor și mărturisitor de toate milele mai sus pomenite l-au făcut și l-au trimis domnia sa și la mâna preasfințitului, preafericitului părintelui nostru, patriarhului de Antiohia, ca să stea la sfânta patriarhie [...] că de se va întâmpla ceva cu hrisovul de la mănăstire [...] să să afle pentru îndreptare la sfânta patriarhie, să nu să surpe mila sfintei patriarhii [...]”¹²².

Referitor la venitul cântarului din Botoșani, am crezut inițial că a fost acordat mănăstirii tot de Constantin Racoviță, bazându-ne pe scrisoarea egumenului Inochentie Iliupoleos, adresată lui Mihail vodă Sturza, în care relevă: „Mănăstirea Sf(ântul) ierarch Neculai din Botoșani între alte eraturi ce au avut legiuite prin hrisoavele luminaților domni, au avut și venitul cântarului din Botoșani, care s-au păzit cu neajignire până la anul 1832, și de atunci s-au ridicat cu totul numai în folosul Eforiei, iar acest erat este legiuit prin hrisovul răposatului domn Costandin Mihail Cehan Racoviță voevod din anii 7260, de se lua câte patru parale de sută de oacă de orice fel de marfă ce se trăgea cu cântarul, care cuprindea pe fiecare an până la o mie patru sute de lei, iar acum,

---

¹²⁰ Înscris în izvodul din 1811, sub această formă: „7262 <1753> noiembrie 1 - hrisov de la domnul Matei Ghica v(oe)voda care au afierosât cântarele la mănăstire și o împuternicește să-și ia venitul de pe dânsele” (ANRM, Dicasteria exarhicească, fond 733, inv. 1, dos. 377: Izvod, f. 22’).

¹²¹ ANBt, Colecția documente, II/6: 7262 <1754> noiembrie 1, 3 file.

¹²² *Ibidem*, f. 3- 3^v.

peste acest legiuit preț s-au sporit până la cinci mii lei pe an și, se nădăjduiește că în sfârșit să mai sporească [...]”¹²³.

Însă, în urma depistării izvodului din 1811, în care se arată clar că Matei Ghica „au afierosit cântarele la mănăstire”¹²⁴, iar în catagrafia din 1815, cu un text mai concis, acestea apar tot la acest domn, și nu la Constantin Racoviță, mi-am dat seama că arhiepiscopul Inochentie a redactat scrisoarea amintită referindu-se la hrisoave din memorie, astfel încât a ajuns să emită un document care relatează informații inexacte.

Așadar, Matei Ghica a acordat venitul cântarului din Botoșani Mănăstirii Sfântul Nicolae la 1 noiembrie 1753¹²⁵. Apoi, acest venit a fost întărit mănăstirii de Grigore Alexandru Ghica, la 15 noiembrie 1766¹²⁶, de Grigorie Ioan Calimach, la 29 mai 1767¹²⁷ și de alți domni fanarioți, până în 1832, când Mihail Sturza îl acordă Eforiei Botoșani¹²⁸, neaprobând exceptarea mănăstirii de la hotărârile Regulamentului organic. În urma acestei hotărâri, s-a stabilit ca aceste șase cântare ale mănăstirii să fie cumpărate de Eforie¹²⁹.

Spre sfârșitul domniei, Matei Ghica a fost nevoit să reglementeze raporturile de folosință a moșiei din jurul târgului dintre mănăstire, pe care o primiseră în proprietate și târgoveții botoșăneni, legați de această proprietate dintotdeauna, fie că a fost domnească, fie că era acum mănăstirească, respectând aceleași obligații. Prin urmare, în cartea domnească din 12 martie 1754, adresată târgoveților, relevă: „Dat-am carte domniei mele tuturor târgoveților [...] pentru locul târgului Botoșanilor, ci s-au dat

¹²³ Artur Gorovei, *Monografia orașului Botoșani*, Botoșani, 1926, p. 250.

¹²⁴ ANRM, Dicasteria exarhicească, fond 733, inv. 1, dos. 377: Izvod, f. 22^r.

¹²⁵ *Ibidem*, f. 22^r; BAR, Documente istorice, CCC/204, f. 2^r.

¹²⁶ *Documentele orașului Iași...*, VI, pp. 651-653, nr. 747.

¹²⁷ *Ibidem*, pp. 686-688, nr. 783 și p. 715, nr. 811.

¹²⁸ *Documente economice...*, A. II, pp. 135-136, nr. 80. Lui Constantin Tofan, venitul cântarului din Botoșani pentru perioada 1755-1766, îi este necunoscut (*Evoluția sistemului vamal moldovenesc din secolul al XIV-lea până la începutul secolului al XIX-lea*, Editura Rovimed Publishers, Bacău, 2014, p. 259).

¹²⁹ Aceasta a plătit mănăstirii 2257 lei pentru: „1 cântar mare de 1015 ocă, costă 800 lei; 1 tij mai mic, de 515 ocă, costă 515 lei; 1 tij mic de 332 ocă - 332 lei; 1 tij mic de 250 ocă - 250 lei; 1 tij mic de 230 ocă - 230 lei; 1 tij mic de 130 ocă - 130 lei” (Artur Gorovei, *op. cit.*, p. 251). Acestea sunt inventariate și în ANRM, Dicasteria exarhicească, fond 733, inv. 1, dos. 377: Izvod, f. 28^v.

Mănăstirii Sfântului Nicolai, ca să fie volnici cu carte domnii mele a să hrăni pe acel loc, să are, și unde a fi loc de fânaț, să-și facă fân și să-și păstorească bucatili lor, să le ții pe locul târgului; și cu alte chipuri de hrană ci vor fi având a-și face, să-și facă, iară alții streini, neagiungându-le lor loc(ul), să să hrănească pe dânsul, să nu fie volnici pe locul târgului [...]; și ei încă după obicei să aibă a-și da dijma mănăstirii din toate cele ci or face pe locul târgului, în alt chip să nu fie, că așa este poronca domnii mele”¹³⁰.

Al zecelea hrisov era eliberat de acest domn la 20 octombrie 1755, cu câteva luni înainte de sfârșitul domniei sale în Moldova, având ca obiect „întărirea moșiei mănăstirii”¹³¹. Este posibil ca această referință să fi avut în vedere proprietățile de la Vaslui pentru care Constantin Racoviță a emis hrisoavele în aceeași zi.

*Scarlat Ghica*¹³² este următorul domn fanariot care a dat diferite hrisoave pentru Mănăstirea Sfântul Nicolae din Botoșani. Acesta, prin hrisovul din 17 august 1757 „[...] întărește testamentul mănăstirii și închinarea la Sfânta Patriarhie cu toate milele, fără însă a pomeni nimic pentru dejma de pe locul dimpregiurul târgului”¹³³. Prin hrisovul din 1 noiembrie 1757 „[...] întărește în stăpânire mănăstirii tot locul cu tot hotarul, fără a mai face osebite între Tătărași și celălalt loc dinpregiurul târgului, ca pe o dreaptă moșie a mănăstirii”¹³⁴, prin cel din 20 noiembrie reconfirmă mănăstirii „de a-și lua dejma din toate”¹³⁵, iar printr-un ultim hrisov din 25 noiembrie restabilește dreptul „asupra unei bucăți de moșie de la Manoli cupeț ce o luase cu împresurare de la mănăstire”¹³⁶.

¹³⁰ ANBt, Colecția documente, II/8, orig., II/8a, copie din 23 feb. 1821; ANBt, Primăria Botoșani, dos. 1/1833, f. 24, copie din 1833.

¹³¹ ANRM, Dicasteria exarhicească, fond 733, inv. 1, dos. 377: Izvod, f. 20^v.

¹³² Pe tronul Moldovei, în perioada 1757 februarie – 1758 august.

¹³³ Hrisovul din 7265 (1757) aprilie 16, formă rezumată, în ANBt, Colecția documente, II/60, f. 1^v.

¹³⁴ Hrisovul din 7266 (1757) noiembrie 1, formă rezumată, în *ibidem*, f. 1^v. Prin aceste hrisoave se întăresc, de fapt, hrisoavele domnilor: Constantin Racoviță și Matei Ghica; (v. și *Documente economice*, A. II, p. 297).

¹³⁵ ANRM, Dicasteria exarhicească, fond 733, inv. 1, dos. 377: Izvod, f. 21^v. Pentru simplificarea notelor, având în vedere că informațiile din acest „izvod” se află într-o formă puțin simplificată și în catagrafia din 1815 (BAR, Documente istorice, CCC/204), ne vom rezuma la citarea primei surse.

¹³⁶ ANRM, Dicasteria exarhicească, fond 733, inv. 1, dos. 377: Izvod, f. 20^v.

*Ioan Theodor Callimachi*¹³⁷ a reconfirmat proprietățile și privilegiile mănăstirii în patru hrisoave: la 8 ianuarie 1759, întărește închinarea la patriarhie, scutește mănăstirea „[...] de văcărit, conică, vădrărit, goștină, întărește daniea celor 27 sălașe de țigani și altele”¹³⁸, la 7 februarie 1760, reafirmă dreptul de proprietate asupra unui „[...] loc pe care l-au avut mănăstirea în Botoșani”¹³⁹, la 21 martie 1760, emite un hrisov „de milă”¹⁴⁰, iar pe 12 august 1760, un ultim hrisov întăritor pentru locul din jurul iazului Botoșanilor, cumpărat de Ioniță Cantacuzino de la Ion Bâzgan și donat mănăstirii¹⁴¹.

*Grigore Callimachi*¹⁴² întărește, pe 30 martie 1761, prin hrisov stăpânirea mănăstirii „[...] asupra a două locuri din Botoșani: unul danie de la Calistrat și altul ce-au cumpărat Iordache Cantacuzino biv vel spătar de la Ion Bâzgan din Botoșani”¹⁴³, apoi, pe 26 iunie 1761, printr-o „carte gospod împuternicește pe egumenul mănăstirii a-și lua dejma după obicei”¹⁴⁴, iar în septembrie 1763 întărește prin hrisov testamentul și „închinarea la patriarhie cu toate milele” inclusiv cea din vamă¹⁴⁵.

*Grigore III Ghica*¹⁴⁶, în cea dintâi domnie, sub păstoriarea succesivă a doi patriarhi antiohieni, Filimon și Daniel¹⁴⁷, reconfirmă prin hrisovul din 20 august 1764, scutirile mănăstirii de dări¹⁴⁸ și întărește, pe 9 ianuarie 1766, „o anafora pentru un loc din Botoșani”¹⁴⁹. În a doua domnie, face două întăriri prin hrisovul din 4 august 1776¹⁵⁰, fără să se amintească în inventarul utilizat la ce se

¹³⁷ Pe tronul Moldovei, în perioada 1758 august – 1761 mai.

¹³⁸ *Ibidem*, f. 20^v.

¹³⁹ *Ibidem*, f. 21^v.

¹⁴⁰ *Ibidem*, f. 20^r.

¹⁴¹ *Ibidem*, f. 21^v.

¹⁴² Pe tronul Moldovei, în perioada 1761 mai – 1764 martie 18.

¹⁴³ *Ibidem*, f. 21^v.

¹⁴⁴ *Ibidem*, f. 22^r.

¹⁴⁵ ANBt, Colecția documente, II/60, f. 1^v.

¹⁴⁶ Pe tronul Moldovei, în perioadele: 1764 martie 18 – 1767 ianuarie 23 și 1774 sept. 28 – 1777 oct. 1.

¹⁴⁷ Primul a păstorit în perioada: 28 aprilie 1766 – 5 iulie 1767, iar al doilea, între 16 august 1767 – 15 dec. 1791.

¹⁴⁸ ANRM, Dicasteria exarhicească, fond 733, inv. 1, dos. 377: Izvod, f. 21^r.

¹⁴⁹ *Ibidem*, f. 22^r.

¹⁵⁰ *Ibidem*, f. 21^r.

referă, și apoi, prin hrisovul din 22 octombrie 1776¹⁵¹, - în urma unei prime extinderi a vetrei târgului pe moșia Tătărași, a cedării de către egumenul Gherasim a locului ocupat de târgoveți și în baza unei noi mărturii hotarnice¹⁵² - restabilește limitele interioare ale proprietăților mănăstirii cu vatra târgului și reconfirmă, „atât locul dimpregiurului târgului, cât și Tătărașii, ca moșie a mănăstirii [...]”¹⁵³.

*Constantin Moruzi*¹⁵⁴ a reconfirmat, la rândul său, prin trei hrisoave proprietățile și privilegiile mănăstirii. Astfel, pe 27 ianuarie 1778, a dat în stăpânirea mănăstirii un loc din Botoșani, care a fost han turcesc¹⁵⁵, în iunie 1780, a scutit-o de dări¹⁵⁶, iar pe 14 decembrie 1780, i-a întărit stăpânirea asupra moșiilor sale din jurul târgului Botoșani¹⁵⁷.

*Alexandru Mavrocordat*¹⁵⁸, urmând exemplul predecesorilor săi în domnie, reconfirmă prin hrisovul din ianuarie 1783¹⁵⁹ „[...] moșia Tătărași și moșia dimprejurul târgului, ca niște drepte afierosări a(le) domnilor de mai înainte, din [...] loc domnesc [...] și întărește mănăstirii și moșia Tătărașii, întru întregimea hotarelor ei și cealaltă moșie, care este afară din vatra târgului Botoșani, întru întregimea hotarelor ei, cu tot locul și cu tot venitul în veci”¹⁶⁰.

Alexandru Moruzi, spre sfârșitul scurtei sale domnii¹⁶¹, a recunoscut proprietățile și privilegiile mănăstirii, sub păstoria lui

¹⁵¹ ANBt, Colecția documente, II/14.

¹⁵² ANBt, Colecția documente, II/12.

¹⁵³ ANBt, Colecția documente, II/60, f. 2^r.

¹⁵⁴ Pe tronul Moldovei, în perioada: 1777 sept. 30 - 1782 mai 29.

¹⁵⁵ ANRM, Dicasteria exarhicească, fond 733, inv. 1, dos. 377: Izvod, f. 21^v. Acest loc fusese dat anterior vornicului de Botoșani, Nanu portar, care - odată cu schimbarea proprietarului - a predat mănăstirii și actul de proprietate, care mai târziu a fost inventariat astfel: „1775 iunie 9 - hrisov de la domnul Grigorie Ghica, ce-au dat danie portarului Nanu, asupra unui loc ce-au fost han turcesc” (*ibidem*, f. 20^v).

¹⁵⁶ *Ibidem*, f. 21^v.

¹⁵⁷ *Ibidem*, f. 21^r.

¹⁵⁸ Supranumit Deli Bei = Prințul nebun, pe tronul Moldovei în perioada 1782 mai 28 - 1785 ian. 1.

¹⁵⁹ *Ibidem*, f. 21^r.

¹⁶⁰ ANBt, Colecția documente, II/60, f. 2^r.

¹⁶¹ Pe tronul Moldovei, în perioada: 1792 martie - decembrie 30.

Anthim, noul patriarh al Antiohiei¹⁶², prin hrisovul din septembrie 1792¹⁶³, iar succesorul său, *Mihail Șuțu*¹⁶⁴, prin cel din 8 iulie 1793¹⁶⁵.

*Alexandru Callimachi*¹⁶⁶, urmând în tronul Moldovei, întărește privilegiile mănăstirii prin hrisovul din 2 iulie 1795¹⁶⁷. În acest document - după ce se menționează că Anthim, egumenul mănăstirii, „[...] au arătat că are hrisoave de la cei mai (d)inainte de noi luminați domni, de miluire” - enunță scopul pentru care a fost dat, arătând: „Și iată prin hrisovul acesta hotărâm ca la slujbele Vistieriei să aibă a scuti aceste bucate, adică: trei sute stupi [...] de desătină și două sute oi goștină și una mie vedri vin de vâdrărit. Pentru aceste bucate, fiind drepte a(le) mănăstirii, nici un ban nimănuie să nu dea. Asămine și pentru doăzeci liudi făr(ă) de bir în vistierie, ci-și va putea [...] aduce de piste hotar(e) [...] care să fie adeveriți prin mărturie dregătorilor de margine că sânt cu adevărat streini și n-au fost niciodată birnici în pământul Moldovei, să fie scutiți și apărați de tot birul vistieriei, cum și de toate alte dări și angarii oricâte vor fi asupra altor locuitori ai țării. Drept aceea, poruncim domnie me dum(nea)v(oastră) dregători ai ținuturilor, slujbașilor, desămnici, vădrari și gostinari, cu toții să aveți a urma întocma(i) precum mai sus să cuprinde prin hrisovul acesta”¹⁶⁸.

Dintr-un suret¹⁶⁹ din 15 iulie 1798, care nu apare în inventarele utilizate, aflăm că preasfințitul Anthim Edesis, egumenul mănăstirii, a prezentat stolnicului Dimitrie Miclescu, vornic de Vaslui, o carte domnească prin care cerea „[...] să i să scoată moșia Băloșăști de sub împresurare și să i să hotărască”¹⁷⁰. Prin urmare, hotarnicii domnești își încheiau măsurătoarea, arătând: „[...] făcând

¹⁶² A păstorit în perioada 1791 – 20 iulie 1813.

¹⁶³ ANRM, Dicasteria exarhicească, fond 733, inv. 1, dos. 377: Izvod, f. 21^r.

¹⁶⁴ Pe tronul Moldovei, în perioada: 30 decembrie 1792 – 25 aprilie 1795.

¹⁶⁵ *Ibidem*, f. 21^r. Tot în acest an, s-a întocmit, potrivit unei cărți de blestem, și hotarnica moșiei Popăuți, proprietatea fraților Constantin și Iordache, fiii lui Manole (ANR, Documente moldovenești, I/84: 1793 mai 7).

¹⁶⁶ Domn în perioada 1795 aprilie 25 – 1799 martie 7.

¹⁶⁷ BAR, Documente istorice, LV/31: 1795 iulie 2; ANRM, Dicasteria exarhicească, fond 733, inv. 1, dos. 377: Izvod, f. 21^v.

¹⁶⁸ BAR, Documente istorice, LV/31.

¹⁶⁹ BAR, Documente istorice, CCLVIII/91.

¹⁷⁰ *Ibidem*, f. 1^r.

harta întocmai după starea locului, am dat și această mărturie la mâna vechililor mănăstirii”¹⁷¹.

*Constantin Ipsilanti*¹⁷² a eliberat, de asemenea, mănăstirii hrisovul din 25 august 1799¹⁷³, prin care a întărit proprietățile și privilegiile acesteia.

*Alexandru Moruzi*¹⁷⁴, prin hrisovul din 31 iulie 1803¹⁷⁵, a reglementat raporturile dintre târgoveți și mănăstire, ambele părți aflându-se interesate de avantaje economice, iar prin alt hrisov, din 10 ianuarie 1804¹⁷⁶, a întărit stăpânirea mănăstirii asupra moșiei dimprejurul târgului, reactivând prin aceasta hrisovul tatălui său, din 14 decembrie 1780, prin următoarea încheiere: „Dăm și întărim Mănăstirii Sfântului Nicolae ot Botoșani, ca după tărie hrisovului ce s-au pomenit să aibă [...] a-și stăpâni moșie aceasta, de pe împrejurul vetrii târgului Botoșanii, în toate sămnile și hotarale ei, precum mai sus s-au arătat, cu tot venitul, în pace și nesupărat(ă)”¹⁷⁷.

*Mihail Sturza*¹⁷⁸ este primul și ultimul dintre domnii pământeni care întărește stăpânirea mănăstirii asupra moșiei Popăuți, modificându-i suprafața prin hrisovul din 22 decembrie 1844, emis în urma procesului cu târgoveții, care au primit în proprietate, prin judecată, islazul târgului în suprafață de 850 de fălci, pe care-l aveau în folosință¹⁷⁹, subiect asupra căruia vom reveni.

¹⁷¹ *Ibidem*.

¹⁷² Pe tronul Moldovei, în perioada 1799 mart. 7 – 1801 iun. 28.

¹⁷³ ANRM, Dicasteria exarhicească, fond 733, inv. 1, dos. 377: „1799 august 25 – hrisov de la domnul Constandin Alexandru Ipsilanti v(oe)vod: dat de milă și scuteala mănăstirii” (f. 21’).

¹⁷⁴ Pe tronul Moldovei, în perioada 1802 sept. 19 – 1806 aug. 12.

¹⁷⁵ *Ibidem*: „1803 ghenar 31 – hrisov de milă de la domnul Alexandru Constandin Moruz v(oe)voda: de scuteală” (f. 21’).

¹⁷⁶ *Ibidem*: „1804 ghenar 10 – hrisov tij de la domnul Alexandru Constandin Moruz v(oe)voda întăritor hotarălor moșiei mănăstirii di p(r)impregiurul târgului Botoșanii” (f. 21’).

¹⁷⁷ ANI, Condiți: anaforale și hrisoave, dos. K 370/1803-1804, ff. 172^v și 143^v-144^f.

¹⁷⁸ Pe tronul Moldovei, în perioada: 1834 aprilie – 1849 iunie.

¹⁷⁹ ANI, Divanul Domnesc, dos. 39/1844, ff. 143^v-144^f; ANBt, Colecția documente, III/38; ANI, Divanul Domnesc, dos. 36/1842, ff. 355^v-356^f; *Documente economice*, A. II, pp. 304-305.

II.5. Alte proprietăți

Mănăstirea „Sfântul Nicolae” Popăuți, pe lângă moșiile și privilegiile dăruite de Constantin Racoviță, a mai primit ulterior și alte proprietăți, tot sub formă de danie, de la unii boieri moldoveni înrudiți cu noul ctitor. Printre aceștia, se numără Gheorghe Cantacuzino-Deleanu care, urmând exemplul domnului și al lui Ștefan Bosie, la care deja ne-am referit, a dăruit acestei mănăstiri o moșie și alte proprietăți din târgul Botoșani.

Potrivit izvodului din 1811, Cantacuzino a donat mănăstirii, pe 9 februarie 1767, după decesul unuia dintre copiii săi, moșia Stolniceni din Basarabia, moștenită de la tatăl său Iordache Cantacuzino, mare logofăt. În documentul amintit, această danie a fost inventariată sub această formă: „7075 febr. 9 – o danie de la dumnealui Iordachi Cantacuzino pentru o moșie Stolnicenii ot ținutul Eșii și trei salașe țigani, au afierosăt și alte mișcătoare pentru sufletul fiiului său”¹⁸⁰. Cu această moșie, egumenul Serafim Edesis a realizat, în urma aprobării patriarhului Anthim al Antiohiei, un schimb cu moșia Varatic, a hatmanului Constantin Ghica, ambele aflate pe Valea Ciuhurului, peste Prut.

În contractul de schimb, de pe 1 noiembrie 1803, a moșiilor Stolniceni¹⁸¹ și Varatic, semnat de către mitropolitul Veniamin Costachi și de un număr de unsprezece mari boieri ai țării, se relevă: „Prin prezenta noastră scrisoare, semnată și de mărturie, se face cunoscut că sfânta noastră mănăstire de la Botoșani, cu hramul Sfântului Nicolae al Mirei Lichiei făcătorul de minuni, având o moșie numită Stolniceni, situată între celelalte moșii ale binecuvântatului arhon hatman Constantin Ghica din ținutul Iașului [...], aflată la distanță de două picioare depărtare de poșenita noastră sfântă mănăstire și, din această cauză, nu a adus acesteia nici un venit sau vreun alt profit, fiind încălcată de câte unul și altul, din raia și pe care deja de destul timp o am afierosită cu pioșenie acestei sfinte mănăstiri, din partea fericitului

¹⁸⁰ ANRM, Dicasteria exarhicească, fond 733, inv. 1, dos. 377: Izvod, f. 22^v. Având în vedere conținutul redat în inventar, ne aflăm în fața unei greșeli privind anul, care nu poate să fie 7075, adică 1567, ci 7275.

¹⁸¹ În urma acestui schimb, în arhiva mănăstirii a rămas un document referitor la Stolniceni, inventariat mai târziu, astfel: „7177 iunie 5 - un zapis de la Buhuși și de la fimeia lui Alexandra, că au dăruit o moșie Stolnicenii d(umisa)le vel vist(iernic) Ursachi” (*ibidem*, f. 22^v).

vornic Gheorghe Cantacuzino, socrul domniei sale, și pentru că arhonul hatman deține în acel ținut și o altă moșie numită Varatic [...], fiind amplasată mult mai aproape de sfânta noastră mănăstire, și având produse în valoare de 700 de groși pe an [...], eu [Serafim Edesis] și arhon vornic al comunității Manolachi Dimachi, epitrop al acestei mănăstiri, dăm preacinstului arhon hatman Constantin Ghica amintita moșie a mănăstirii, Stolnicenii, în schimbul moșiei Varatecul a domniei <sale> [...], aceasta fiind cu jumătate de sat mai mare decât Stolnicenii [...]"¹⁸².

Gheorghe (Iordache, Ioniță) Cantacuzino (1718-1798), donatorul moșiei Stolniceni, este fiul lui Iordache Cantacuzino, marele logofăt (1688-1758)¹⁸³, care s-a căsătorit cu Casandra, fiica lui Nicolae

¹⁸² ANI, Documente, 462/16: 1803 noiembrie 1, orig. grec, tradus de către Loredana Dascăl. Odată cu acest schimb, mănăstirea a primit și documentele mai vechi ale moșiei Varatic, dintre care, în izvodul din 1811, au fost înregistrate următoarele „1794 mai 20 – o carte gospod către ispravnicii ținutului Ieșii de la domnul Mihai Constandin Șuțul vvod poroncitoare să margă să-i hotărăscă moșia Văratul; 1794 avg(u)st 22 – o hotarnică a mănăstirii pentru moșie Varaticul ot ținutul Eșii cu opt scrisori a moșiei Duruitoarii ot tam; 1795 dechemv(rie) 30 – hrisov de la domnul Alexandru Ioan Callimah vvod: întăritor asupra moșiei Varaticul – Duruitoare ot ținutul Eșii. (ANRM, Dicasteria exarhicească, fond 733, inv. 1, dos. 377: Izvod, ff. 21'-22"). Ultimul dintre acestea a fost publicat de L. T. Boga, însă l-a datat în „1794 decembrie 30” (*Documente basarabene. Hrisoave și cărți domnești 1607-1806*, XIV, Chișinău, 1931, pp. 71-75).

¹⁸³ Iordache Cantacuzino-Deleanu, căsătorit cu Ecaterina Racoviță, în 1670, sora lui Mihail vodă Racoviță (*Cronica Ghiculeștilor...*, p. 261), a ajuns comis în 1714 (BAR, Documente istorice, MCDLV/86; CCCCLXXIX/93), mare comis, în 1717 (Ion Neculce, *op. cit.*, p. 654), mare vistiernic în 1720 (Ioan Caproșu, *op. cit.*, III, p. 516, nr. 587, p. 566, nr. 656), mare ban în 1726 (*Cronica Ghiculeștilor...*, p. 257), mare spătar în 1726 (*ibidem*, p. 261, 369), mare vornic în Țara de Sus în 1733-1735 (*ibidem*, pp. 349, 351, 391, 429, 451, 479), caimacam în 1735 (*Cronica Ghiculeștilor...*, pp. 367, 385) și mare logofăt în august 1749, funcție acordată de Constantin Mavrocordat, cu ocazia nunții fiicei sale Smaranda, căsătorită cu Ioniță Racoviță (*ibidem*, pp. 637, 641, 643). Se călugărește în 1756, primind numele de Gheorghe (Enachi Kogălniceanu, *Letopisețul...*, p. 232), moare după 18 mai 1758 (Ioan Caproșu, *op. cit.*, V, 376-382, nr. 603) și este înmormântat la ctitoria sa de la Deleni (N. Iorga, *Studii și documente...*, VII, 3, p. 80-83, nr. 27-28; idem, *Inscripții...*, I, pp. 9-10). Pentru alte detalii v. Ion Mihai Cantacuzino, *O mie de ani în Balcani*, trad. de Maria Șerbănescu și Sabina Drăgoi, Editura Albatros, București, 1996, pp. 218-222, 242-245, planșa genealogică nr. VII; Racoviță, *Familia – genealogie...*, p. 28; Mihai-Bogdan Atanasiu, „Cantacuzinii moldoveni din secolul XVII până la mijlocul secolului al XVIII”, în *Familiiile boieresti din Moldova și Țara Românească*.

Costin¹⁸⁴, a ajuns mare paharnic în 1753, mare comis în 1754¹⁸⁵, apoi mare vornic, în perioada 1782-1785¹⁸⁶. La bătrânețe, ca și tatăl său, s-a călugărit la schitul Deleni, unde, în 1793, purta numele de Gherasim¹⁸⁷. El a decedat în 1798 și a fost înmormântat la acest schit, ctitorie a familiei sale, însă, înainte de acest moment, s-a schivnicit și a primit numele de Ghenadie, fapt confirmat de inscripția pietrei sale funerare de aici: „Supt această piatră odihnește robul lui Dumnezeu Gheorghie Cantacuzino, mare vornic, care în chipul călugăresc s-au numit Ghenadie, la anii 1798, de chembrie 12”¹⁸⁸.

Maria, fiica lui, a fost căsătorită cu Ilie Rosetti și apoi, după decesul acestuia, cu Constantin Ghica hatmanul¹⁸⁹, cel cu care arhierul Serafim Edesis, egumenul mănăstirii, a realizat în 1803 schimbul între satele Stolniceni și Varatec, ambele de pe Valea Ciuhurului de peste Prut. Gheorghie Cantacuzino-Deleanu a moștenit Stolnicenii de la tatăl său Iordache Cantacuzino, care, la rândul său, după cum arată în documentele sale succesoriale, avea satul moștenire „[...] de pe moșul (sic) mieu Ciobanu vel postelnic, l-am cumpărat de la mătușa me (sic) Safta Buhușoae, sora mai mică și de la ficiorii ei”¹⁹⁰.

Enciclopedia istorică, genealogică și biografică, III: „Familia Cantacuzino”, coordonator și coautor Mihai D. Sturdza, București, 2014 (= Sturdza, *Familii boierești...*), pp. 377-378.

¹⁸⁴ N. Iorga, *Inscripții din bisericile României*, I, București, 1905, p. 9; idem, *Studii și documente...*, XVI, p. 261.

¹⁸⁵ *Studii și documente...*, XVI, p. 81, nr. 27, p. 225, nr. 71, p. 227, nr. 74-77; *Cronica Ghiculeștilor...*, p. 687.

¹⁸⁶ N. Iorga, *Studii și documente*, VII, 3, București, 1904, p. 81, nr. 27, p. 237, nr. 109, p. 251, nr. 156.

¹⁸⁷ *Ibidem*, pp. 80-83, nr. 27-28.

¹⁸⁸ N. Iorga, *Inscripții...*, I, pp. 9-10; Gh. Ghibănescu, *Biserica Tâlpăleri*, Iași, 1934, p. 36. La 13 noiembrie 1796, este menționat în hotarnica moșiei Răspopenii din ținutul Soroca, sub numele de „cuvioșia sa Gherasim Cantacuzino” (*Documente din Basarabia*, II, publicate de L. T. Boga, Chișinău, 1938, p. 184, nr. LIV).

¹⁸⁹ N. Iorga, *Studii și documente...*, VII, 3, p. 81, nr. 28, p. 84, nr. 31, pp. 250-252, nr. 153-161.

¹⁹⁰ *Ibidem*, VII, 3, p. 200. Constantin Ciobanu și soția sa Safta Buhuși sunt, de fapt, *bunicii* de pe mamă ai lui Iordache Cantacuzino Deleanu, și nu moș și mătușă. Pentru aceasta, v. ANBc, Colecția documente, I/58. Pentru mai multe detalii, v. Sturdza, *Familii boierești*, II, Editura Simetria, București, 2011, p. 572; Sturdza, *Familii boierești...*, III, p. 38.

Pe lângă această proprietate donată, numele acestui nou cti-tor de la Deleni se mai regăsește menționat și în alte patru docu-mente din izvodul amintit, și anume: în zăpăsul, din 2 august 1753, prin care a cumpărat un loc din Botoșani de la Ion Băz-gan¹⁹¹, în hrisovul din 12 august 1760¹⁹², prin care Ioan Teodor Calimachi a întărit această proprietate, în hrisovul din 30 martie 1761¹⁹³, dat de Grigore Calimachi, prin care s-a reconfirmat stăpâ-nirea, de data aceasta, asupra a două locuri de dugheni din Boto-șani și în documentul din 1 mai 1776¹⁹⁴, prin care a dăruit Mănăs-tirii Popăuți aceste două locuri cu actele lor de proprietate.

O altă proprietate inventariată în documentul amintit este iazul Ciurlicul, de pe pârâul Sitna, care a fost vândut, la 1 sep-tembrie 1730¹⁹⁵, de către Vasile, fiul lui Todirașcu Hristea, lui Sandu Sturza. Acesta și-a întărit proprietatea prin hrisovul din 28 sep-tembrie 1730¹⁹⁶, dat de către Grigore II Ghica și apoi, pe 23 sep-tembrie 1803, l-a dăruit Mănăstirii Popăuți¹⁹⁷.

Printre documentele care se regăesc în inventarele mănăstirii se mai numără și cele referitoare la heleșteul Irimeul, amplasat pe pârâul Teișoara. Acestea sunt: un zăpăsul din 1 iunie 1667 „de la

---

¹⁹¹ Inventariat astfel: „7261 <1753> avgst. 2 - un zăpăsul a unui loc ce l-au cum-părat Deleano Cantacuzino de la Ion Băzgan din Botoșani” (ANRM, Dicasteria exarhicească, fond 733, inv. 1, dos. 377: Izvod, f. 22’).

¹⁹² Inventariat astfel: „7268 avgst. 12 – hrisov de la domnul Ioan Teodor vvod: de danie dumisale Ioniță Cantacuzino biv vel pah(arnic) pentru locul de la Ion Băzgan din Botoșani ce-au cumpărat” (*ibidem*, f. 21’).

¹⁹³ Inventariat astfel: „7260 mart. 30 – hrisov di la domnul Grigorie Ioan vvod: de danie, întăritor asupra a două locuri de dugheni, unul danie de la Calistrat și altul, ce-au cumpărat Iordachi Cantacuzino biv vel spatâr de la Ion Băzgan din Botoșani” (*ibidem*, f. 21’).

¹⁹⁴ Inventariat astfel: „1776 mai 1 – o danie de la Iordachi Cantacuzino spatâr pentru un loc de dugheni din Botoșani, ce-au dăruit mănăstirii cu hrisoavele lor” (*ibidem*, f. 22’).

¹⁹⁵ Inventariat astfel: „7239 septv. 1 – un zăpăsul de la Vasili sin Todirașco Cârstei, care au vândut un iaz Ciurlicul pi apa Sătnei din gios, dumisale Sandului Sturza, lângă Botoșani” (*ibidem*, f. 22’).

¹⁹⁶ Inventariat astfel: „7239 septv. 28 – hrisov de la domnul Grigore Ghica vvod, ce întărește lui Sandul Sturza stăpânirea pe un iaz de lângă Botoșani” (*ibidem*, f. 22’).

¹⁹⁷ Inventariat astfel: „1803 septv. 23 – o danie pentru vatra iazului cu nu-mele Ciurlicul, ce iaste pe apa Sătnei, care l-au afierosit la mănăstire” (*ibidem*, f. 22’).

Anița fata Untului”¹⁹⁸, alt zapis „de la Dumitrașcu ficiorul Mârzii”¹⁹⁹, și două cărți de judecată primite de mănăstire în urma litițiilor avute cu Gavriil Păun și Toader Pisoschi²⁰⁰. Din cauză că aceste ultime rezumate din inventare ne-au furnizat prea puține informații, nu ne putem pronunța în ceea ce privește succesiunea acestei proprietăți a mănăstirii.

Așadar, proprietățile Mănăstirii Popăuți au fost următoarele: moșiile Tătărăși și a Târgului, cunoscute începând cu 1776 sub numele de moșia Popăuți, donată de către Constantin Racoviță, moșiile Boțoaia și Băloșești din ținutul Vaslui, cumpărate de patriarhie de la Frangole, nepotul lui Frangole vameș moșia Stolniceni din Basarabia, dăruită de către Gheorghe Cantacuzino-Deleanu, în locul căreia, mănăstirea a primit, în urma schimbului din 1803, moșia Varatic-Duruitoarea, tot din Basarabia și 27 de pogoane de vie de la Nicorești. La acestea, se adaugă iazurile și morile de pe aceste moșii și mai multe locuri comerciale din Botoșani. Pe moșiile amintite erau arondate, potrivit legilor feudale ale vremii, devenite din domnești sau boierești, mănăstirești, următoarele sate: Popăuți, Ciușmeaua, Răchiți și Teasc, din ocolul Târgului, ținutul Botoșani, Boțoaia și Băloșești din ținutul Vaslui și Duruitoarea din ținutul Iași.

Concluzii

În acest studiu am prezentat, în prima parte, relațiile Patriarhiei de Antiohia cu țările române, având ca principale personalități implicate, din partea antiohiană, pe patriarhii: Ioachim V

¹⁹⁸ Inventariat sub această formă: „7175 iunie 1 – un zapis de la Anița fata Untului din târg, din Suciavă și fimeii lui Dumitrașcu Grecul, din târgul Botoșani, pentru vânzarea unui heleșteu, ce să chieamă Irimeul, pe apa Teișorii, pe locul târgului” (*ibidem*, f. 22^v).

¹⁹⁹ Inventariat astfel: „7209 octv. 15 – un zapis de la Dumitrașcu ficiorul Mârzii pentru pol heleșteu, ce să află pe apa Teișorii a mănăstirii” (*ibidem*, f. 22^v).

²⁰⁰ Au fost inventariate sub această formă: „1784 octomv. 27 – o carte de judecată de pricina, ce-au avut mănăstirea cu un Gavriil Păun, pentru iazul de pe apa Teișorii; 1784 octombrie 30 – tij o carte de judecată de pricina ce-au avut mănăstirea cu Toader Pisoschi, pentru heleșteul din apa Teișorii” (*ibidem*, f. 21^r; BAR, Documente istorice, CCC/204, f. 2^r).

Daw, Macarie III Zaim, Atanasie III Dabbas și Silvestru Cipriotel, din partea Moldovei, pe principii: Petru Șchiopul, Vasile Lupu, Gheorghe Ștefan, Grigore II Ghica, Constantin Mavrocordat, Ioan Mavrocordat, Mihai Racoviță și Constantin Racoviță, iar din partea Țării Românești pe: Matei Basarab, Constantin Șerban, Mihnea II Radu, Constantin Brâncoveanu, Nicolae Mavrocordat și pe ceilalți domni fanarioți menționați pentru Moldova, la care se adaugă Matei Ghica.

Aceste relații s-au concretizat în călătoriile întreprinse de întâistătătorii antiohieni în principate, în legături româno-siriene încheiate prin delegați și corespondență, iar după închinarea mănăstirilor „Sfântul Spiridon” din București și „Sfântul Nicolae” din Botoșani, în co-administrarea proprietăților acestora.

În ceea ce privește primul aspect al acestor relații, am prezentat, utilizând contribuțiile predecesorilor și surse documentare recent traduse și republicate din limba arabă, călătoria lui Macarie III Zaim și activitatea tipografică întreprinsă de patriarhii Atanasie Dabbas și Silvestru.

Deoarece în perioada patriarhatului acestuia din urmă relațiile de care vorbim s-au diversificat în cele trei aspecte menționate, am scos în evidență politica bisericească a lui Silvestru, ca răspuns la propaganda catolică din ținuturile levantine și la schisma antiohiană, am identificat douăsprezece călătorii ale sale în principate și, totodată, corespondența întreținută cu domnii fanarioți și cu persoanele influente de pe lângă curțile domnești, corelând informațiile documentare externe cu cele interne, unele insuficient utilizate de cercetători, iar altele deloc. De asemenea, am sintetizat activitatea tipografică, scoțând în evidență sprijinul acordat de români activității misionare și culturale întreprinse de Atanasie Dabbas și Silvestru: primul, tipărind prin Sfântul Ierarh Martir Antim Ivireanul, primele cărți ortodoxe arabe din ținuturile levantine, iar al doilea, întemeind primul atelier de carte ortodoxă din Liban.

În partea a doua a lucrării, fundamentându-mi expunerea pe documente arhivistice inedite, am prezentat, de asemenea, în premieră, având drept context prima parte, închinarea Mănăstirii „Sfântul Nicolae” Popăuți patriarhiei antiohiene de către Constantin Racoviță, domnul Moldovei, proprietățile acesteia de la

Botoșani, Vaslui și din Basarabia, precum și evoluția și reconfirmarea acestor proprietăți de către principii moldoveni până în momentul secularizării.

Insistând asupra activității patriarhului Silvestru și a relațiilor cu principatele române din timpul păstoririi sale, credem că am ajuns la o percepere corectă a modului și a scopului pentru care s-au făcut închinările de proprietăți românești acestui tron patriarhal apostolic, aflat sub ocupație turcească și că am depășit limitele subiective ale unor cercetători, care, sub o formă sau alta, au abordat problema mănăstirilor închinete.

Din expunerea de față se poate reține acum cu claritate că patriarhia levantină cu sediul la Damasc a traversat, în secolul al XVIII-lea și cu precădere în timpul păstoririi lui Silvestru, una dintre cele mai critice perioade din istoria sa, cauzată mai ales de expansiunea catolică în Orient. În această perioadă, s-a pus problema în rândurile ortodocșilor a acceptului sau a refuzului uniunii cu Roma, a păstrării credinței nealterate sau a acceptării unei credințe agiornate a misionarilor catolici și, în fond, a existenței sau nu în continuare a unei patriarhii apostolice. Pentru acest moment, extrem de greu din punct de vedere religios, ocuparea acestui tron patriarhal de către Silvestru a fost providențială. Dumnezeu l-a trimis pentru a salva patriarhia și a-i imprima un impuls existențial, de aceea a fost numit al doilea Atanasie al secolului al XVIII-lea. De aceea, Dumnezeu, ca unui trimis al Său, i-a dăruit și oameni, dar și mijloacele cu care să lupte și să reziste în fața adversarilor săi de credință. Aici se încadrează țările române cu oamenii și cu toate mijloacele puse la dispoziția întâistătorului sirian prin diferite forme: donații, sprijin financiar de durată, și închinarea de proprietăți, administrate sub tutela a două mănăstiri.

Prin urmare, se poate reține, de asemenea, că „momentul Silvestru”, din punct de vedere religios, a fost perceput corect de către ortodocșii români sau fanarioți, iar sprijinul de durată acordat de principate a fost în totalitate justificat. Patriarhul a fost perceput aici ca o personalitate religioasă evidentă: elită intelectuală, activ și înfocat apărător al credinței, omul lui Dumnezeu, de care ascultau nu numai voievozii, care l-au luat ca duhovnic, și poporul de rând evlavios, ci și turcii rătăciți prin târgurile

modalitate. Așadar, sprijinul acordat de către țările române fiind justificat, atât din punctul de vedere al scopului pentru care s-a făcut, cât și în ceea ce privește credibilitatea persoanei care l-a cerut, ca o concluzie generală, se poate accepta ideea că, dacă Patriarhia Antiohiei a rezistat în perioada turcocratiei în fața tuturor adversarilor săi, acest fapt se datorează în primul rând românilor.

ANEXA 1

Hrisov prin care Grigore Ghica voievod întărește stăpânirea bisericii „Sfântul Nicolae” de lângă Popăuți pentru o jumătate din moșia Tătărașii și lui Ștefan Bosie cămărașul cealaltă jumătate, redând și mărturia hotarnică a acestei moșii.

<1747 septembrie 1 – 1748 aprilie> 7256

**Иѡ Григоріе Гика В(ое)вѡда Бож(ію) Милостію Г(ос)подаръ
Земли Молдавскви**

Di vreme ce decât toate bunătățile și dragoste cea arătată către sfintele monastiri și biserici mai mult este cunoscută facerea de bine și milostenia, pentru că cu adevărat aceasta este ca niște pârae ce curg din evlavia Domnilor și altor pravoslavnicri creștini și către sfintele biserici răvârsându-se nu numai că să răcoresc și să mângâie de ajutorul lor, ci și desăvârșit a să cruța și a să păzi cu bunăstarea lor a avea tuturor arătat este că nu sporesc atâta de mult alta chipuri de chiverniseli pe sfintele biserici, cum aceli stăpânești și creștinești căzute milei, din care cu darul lui Dumnezeu ca dintr-o fântână se adapă tot bisericescul cliros, după cum și dumnezeiasca rânduială așa au tocmit a nu se chivernisi sfintele dumnezeieștile lăcașuri cu alt mijloc, fără decât cu milostenia pravoslavnicilor creștini.

Deci dar și domnia me următori a ne arăta poftind, datori sântem a sluji lui Dumnezeu cu cele ce ne-au dăruit bunătatea Sa nouă, și din dumnezeiasca râvnă fiind îndemnat, socotit-am domnia me și pentru o sfântă beserică de piatră ci este zidită de răpos(atul) Ștefan vodă cel Bun, pe loc gospod ce să numește Tătărașai din hotarul târgului Botoșanilor lângă Popăuți unde să cinstește și să prăznuiește hramul sf(ântul) marele ierarh Necolae făcătorul de minuni, care biserică din starea ei a fost foarte

iscusită cu toate podoabile bisericesti și zugrăvită, dar din întâmplările vremilor cele din tulburări s-au golit și s-au lipsit de toate podoabile ei din lăuntru, lipsind și catapiteasma și alte odăjdii, și neavând nici un fel de căutare și de chivernisală pentru starea ei s-au stricat și acoperemântul și ziditura încă au început a să surpa.

De care sfântă biserică prin arătarea boiarului nostru Ștefan Bosie, ce-au fost cămăraș de izvoade, cercetând domnia sa fratili nostru Ioan vodă și socotind că nu este cu cale a se lăsa părăsit un lăcaș dumnezeiesc ca acesta să se surpe și să se strice, au socotit și au scos din hotarul târgului Botoșani o bucată de loc ce să numește Tătărășii, ce cuprindea tot hotarul acela și din acel hotar au dat și au dăruit giumătate din toată moșia aceea cu hrisov să fie miluire sfintei biserici de chivernisala ei, dând și biserica cu toată purtarea ei de grijă în epitropia lui Ștefan Bosie cămărașul, ca cu venitul ce va eși pi an di pi acest loc să dreagă biserica atât pe dinafară, cât și podoabili din lăuntru ei ce să va putea cuprinde. Iar privitori și purtători de grijă spre acest lucru să fie sfinția sa părintile mitropolitul ce va fi, să ia sama de venitul acelui loc pe tot anul, arătând Ștefan Bosie cămărașul cu izvod anume ce venit au luat și ce s-au cheltuit la lucrul bisericii și, înaintea sfinției sale să fie datoriu a da samă curată, din an în an, de tot venitul acelui loc și di ce s-au cheltuit. Așijderea și pentru cealaltă giumătate de hotarul Tătărășilor, iarăși au socotit domnia sa și au dat-o miluire însuși lui Ștefan Bosie cămărașului, di vreme că și el din copilăria lui nepărăsit au slujit curții și domnilor cu dreptate.

Drept aceea și domnia me, găsind acest hrisov cu cale făcut, asămine am dat și am întărit și cu acest hrisov a(l) domniei meli pentru acea giumătate din tot hotarul Tătărășii, ci este miluire sfintei biserici și pe cialaltă giumătate dintr-același hotar, ci este dată iarăși miluire lui Ștefan Bosie cămărașul ca să le stăpânească cu pace după cum arată mai sus. Însă și pentru cât cuprinde acest loc a Tătărășilor ne-au arătat Ștefan Bosie și o mărturie hotarnică de la credincios boeriu nostru d(umnea)lui Ioan Izmană, biv vel șa(trar) ce au mers acolo la acel loc mai în urma ispisocului de l-au ales și l-au hotărât în sămne, atâta dinspre locul târgului, cât și dinspre alte părți. În care mărturie așa s-au aflat, scriind că mergând dumnealui pe porunca gospod acolo și strângând oameni

buni megieși dimpregiur și târgoveți din Botoșani, s-au aflat trei oameni bătrâni din Tătărași, anumi: Ioan Rotariul, om ca de 70-80 de ani, și alt Ioan, iarăși om bătrân ca de 60 de ani, și alt Ioan tot de această samă de bătrân și-au mărturisit acești oameni cu sufletele lor cum că ei știu și au apucat de la părinții lor începându-să hotarul Tătărașilor din mijlocul codrului dinspre amiază zi dintr-un pisc ce să cheamă Zgrivițul și de acolo purcede hotarul Tătărașilor, alături cu hotarul Curteștilor, înspre amiaza-noapte, cam la vale piste pârăul Hliboca și în deal s-au făcut bour într-un stejar și de acolo, tot înspre miază-noapte, p(r)in dumbravă și piste un codrețu mic, unde să numesc Fântânile, s-au mai făcut și un alt bour într-un stejar, și de acolo, tot înspre amiază-noapte, p(r)in dumbravă, cam pi podiș și piste alt codrețu mic, pe dingios de livadă într-un pisc s-au pus bolovani de piatră, și de acolo, la vale și piste heleșteu și în deal, tot dispre miază-noapte, s-au pus alt bolovan de piatră (și de acolo la vale și piste) care acel heleșteu au dat samă acești oameni mai sus numiți că au fost din hotarul Tătărașilor și l-ai zălogit la egumeni de la Monastirea Doamnei în vremea de demult, și de la acel bolovan ce s-au pus în piscu purcede Hotarul Tătărașilor tot înspre amiază-noapte, alătura cu hotarul târgului, pe la capul unor gropi, unde să făcea iarmaroc în vremile de demult. Din gios de gropi s-au pus alt stâlp de piatră, și de acolo, tot spre amiaza-noapte, pintre târg și pintre Tătărași, pe podiș și la vale diasupra pârăului Săcnii s-au pus alt stâlp di piatră dispre amiază-zi, și de acolo, tot înspre amiază-noapte, piste un heleșteu ci este în pârăul Săcnei și la deal, tot înspre amiaza-noapte, în muchea dealului s-au pus alt stâlp de piatră, care acest heleșteu este dat miluire iarăși de domnia sa Ioan v(oe)v(o)da dumisale Iordachi Cantacuzino hatman din hotarul ...¹ și de acolo de la acel stâlp de piatră, tot înspre amiază-noapte, pe podișul cam la deal și de acolo, podișul cam la vale, tot înspre amiază-noapte, în gura unei scursuri, s-au pus alt stâlp de piatră și de acolo, pe podiș și la vale până în pârăul Teișoarei, tot alătura cu hotarul târgului, în capul iazului Ciocilor, care iaz este de hotarul Tătărașilor, și de acolo, la deal tot înspre amiază-noapte (alătura cu hotarul) și pe podiș, tot alătura cu hotarul târgului, până într-altă vale, și iar la deal în vârful dealului, s-au pus alt stâlp de piatră, și de acolo pe podiș, tot alătura cu hotarul târgului,

înspre amiază-noapte, până în drumul Furilor, și acolo s-au pus alt stâlp de piatră, și până acolo mergi hotarul Tătărașilor alături-reu cu hotarul târgului, unde să împreună cu hotarul Mănăstirilor, moșia Mănăstirii Solcăi.

Drept aceea și domnia me, dacă au văzut acea mărturie de la acel boieriu de mai sus numit, precum au ales și au hotărât acest loc din hotarul târgului, unde să numesc Tătărașii dimpreună cu acei oameni buni, am crezut și de la domnia me, încă și dăm și întărim sfintei biserici de mai sus scrisă și boierului nostru Ștefan Bosie cămărașul, din cât cuprinde hotarul acelui loc Tătărașai, pi sămnile de mai sus arătate, să stăpânească giământate di loc biserică și pe giământate iarăși din locul acesta Ștefan Bosie cămărașul, după cum arată mai sus, și să le fie și la domnia mea dreaptă ocină și moșie și uric de miluire nerușuit și neclătit nici odinioară în veci.

Așijderea și în urma noastră pre cine Dumnezeu va milui cu domnia acestei țări, dania și miluirea noastră, poftim ca să nu o surpe, cum nici noi n-am stricat miluirea altor luminați domni ce au fost mai înainte de noi, ci mai vârtos să aibă a da și a întări și a milui pentru a lor vecinică pomenire, aceasta facem știre.

Veleat 7256 <1747 septembrie 1 - 1748 aprilie>.

Noi Grigorie Ghica v(oe)v(od)

Locul peceții **ГОСПОДАР**

Vasile Buh(ăiescu) vel pitar

Posleduit și este întocmai.

Registrator Stamati

Judecătoria Ținutului Eșii

no. 2002

Copia aceasta posleduindu-să din cuvânt în cuvânt și fiind întocmai cu originalnicul hrisov după cererea ce în scris au făcut d(umnea)lui boer Enachi Stamati, vechilul sfintei monastiri Necolae din Botoșani, se încredințază după ordin.

1836 dec(embrie) 8 zile

Costache Vârnav spătar

Locul peceții

Mavrogheni spătar

Vasile Carp

Director Dobrani

Registrator, Stamatî întocmai.
 Judecătoria Ținutului Botoșani
 no. 3029

Copia aceasta, după posleduirea ei s-au făcut din cuvânt în cuvânt, găsindu-se întocmai cu copia hrisovului, încredințată de Judecătoria Ținutului Eși, la 8 dec(embrie) 1836 supt nr. 2002, după cererea ce prin înscris jalobă au făcut d(umnea)lui sărdar Teodor Ioan, se încredințează judecătoriei cu iscăliturile cunite și punerea peceții.

1842 iun(ie) 2 zile

Rallet² <m.p.>

Comis C. Florescu <m.p.>

N. Vârnăv³ <m.p.>

ANBt, Colecția documente, II/3. Copie din 1842, iunie 2.

¹ Rupt.

² Locul peceții Judecătoriei din 1840.

³ Urmează două semnături indescifrabile.

ANEXA 2

Zapisul lui Ștefan Bosie, cămărașul de izvoade, prin care dăruiește, împreună cu soția sa Ilinca, Mănăstirii „Sfântul Nicolae” de pe moșia Tătărașii partea sa din această moșie cu morile sale de pe pârâul Sitna, o dugheană din târgul Botoșani și altele.

1750 (7258) aprilie 4

Nichifor Mitropolit Moldavii <m.p.>

† Adecă eu, Ștefan Bosâ(i)e biv cam(araș) de izvoade, împreună cu soțul meu Ilinca, făcut-am zapisul nostru de încredințare căci socotindu că cele mai bune și folositoare vecinice sint a socoti fiștecine pentru cele nevremelnice: adecă a purta de grije pentru sufletu. Văzând dar și eu că, din darul lui Dumn(e)zeu luminându-s(e), milostiv stăpânul meu mărie sa Ion Constandin Mihail Cehan Racoviță v(oe)vod a face ș-a numi o bisărică de piatră ce iaste la Tătărași la ocolul Botoșenilor, făcută din temilie ei de

fericitul mărie sa Stefan v(oe)vod, care bisărică fiind foarte frumoas(ă), dar și din primejdioasăle vremi mai de înnainte și din nepurtare de grije stricându-s(e) une(le) și alte(le), au rămas goală de toate. Acum dar, preînnălțatul meu stăpân, socotindu cu milă cătră patrie sa, au pus la cale și la cea mai bună stare și pintru besărica aceasta de au numit-o măn(ă)stire cu egumen, unde să prăznuiești hramul marelui ierarhu Neculai, arhiepiscopul Mirlichii, făcătoriu de minuni. Dar, după cum am arătat mai sus această măn(ă)stire, fiind pe moșie Tătărășii, care moșie au dat-o miluire de la mărie sa Ion Neculai v(oe)vod: gium(ă)tate din tot hotarul moșii aceștii svinte măn(ă)stiri și dată în epitropie mea, ca din venitul ce se va lua din hotarul acesta să se tocască acele de trebuința măn(ă)stirii, iar gium(ă)tate din tot hotarul acestui sat de mai sus numit Tătărășii mi-au fost dată miluire mie. Iar de la mărie sa Ioan Neculai v(oe)vod, cum și mărie sa Grigorie vo(evo)d iarăși au întărit daniile și miluirele aceste.

Acum, dar, socotindu-mă și eu de vremea că au făcut mărie sa vo(evo)d măn(ă)stire aciasta cu egumen purtător de grijă trebilor măn(ă)stirii, din toată inima mea am făcut danie aciasta, adecă cu cele ce mi-au dat mâna1 la sv(â)nta măn(ă)stire, și întâiași dată pentru acea gium(ă)tate de sat din Tătărăși ce mi-i dată mie, o am dat danie și o am dăruit să fie tot a svintii măn(ă)stiri.

Așijdere i-am mai dat și i-am dăruit morile gata ce am în apa Sâtnii acolo la Botoșeani, cari mori li-am cumpărat eu di la Păun târgovățul di Botșeni, iar vadul morilor fiind domnescu, iar cu hrisovul măriei sale Ion vo(evo)d mi-i dat miluire miea. Așijdere și o dughiană de cârci(u)mă din târgu din Botoșeani iar i-am dăruit m(ă)năstirii. Și socotindu și pintru hrana celor ce or sluji la m(ă)n(ă)stire, iar(ă)și am mai dăruit 6 boi, 4 vaci cu vițai, 50 oi cu miei și 40 de matce, 4 (i)epi cu mânji. Aceste toate li-am dat și li-am dăruit la măn(ă)stire pent(r)u sufletul meu și al părinților miei, numai egumenul de la svânta măn(ă)stire aceasta să aibă a păzi svânta măn(ă)stire cu rugă, cu svânta Leturghie în toat(e) zile(le) [de] peste an și purtând de grijă și acestora, precum să cade ca un egumenu și hotărăsc zapisul acesta să fie stătător și aceste de mai sus numite, dăruite în veci. Iar cine s-ar ispiti a strica danie aceasta să fie supt blăstăm(ul) lui Dumn(e)zău și precopsală

să nu aibă, și pentru credința am și iscălit și scriind și zăpădit cu slova mea.

Л(Ѣ)Т(О) *ЗСНИ (ЖИВНОУ/ѢЖИТЬ) АП(РИЛІЕ) Д <4>.

Щефан Босни кам(араш) <m.p.>

Ивникне епископ Руманскии <m.p.>

Иков епископ Радвскии <m.p.>

Иерофѣе епископ Хуши <m.p.>

Иурдаки Кант(акѣзино) вел лог(офѣ)т <m.p.>

BAR, Documente istorice, CXLI/98. Orig., o filă, hârtie difolio (33,6x49,4 cm), filigran, cerneală neagră.

¹ Mănsa (?) în original.

ANEXA 3

Hrisov prin care Constantin Mihail Cehan Racoviță voievod ridică biserica Sfântul Nicolae din Botoșani la rang de mănăstire, întărește stăpânirea asupra moșiei Tătărașii, îi dăruiește 27 de sălășe de țigani domnești, scutește de dări 20 de oameni ai mănăstirii, îi acordă „obicei de milă” 100 lei din vama domnească, toată dijma din cuprinsul târgului Botoșani și alte privilegii.

1751 (7259) iunie

Copie de pe hrisovul de danie ce are mănăstire pe locul Tătărașilor de la Constandin Mihai Țehan Racoviță v(oe)v(od)

Cu mila lui Dumnezeu, noi, Constandin Mihai Țehan Racoviță v(oe)v(od), domn Țării Moldovii.

De vreme ce toată slava lumii deșartă iaste și vremelnică și trecătoare și ca un vis se trec toati, dator esti tot omul purure a cerceta cele cerești vecuitoare după cuvântul a însuși Stăpânului nostru Domnului Dumnezeu și Mântuitorului Iisus H(ri)s(tos) ce ne poroncește: „cercați mai 'nainte Împărăția ceriului și altele toate să vor adaoge vouă”. Și aceasta fiind cu adevărat că mai întâi decât toate, ni să cade noi a plini dumnezeasca poroncă și în tot chipul a cerceta și a iubi folosul sufletelor noastre cu fapte

bune și iubita lui milostenie, dator iaste fieștecine din tot sufletul și cu toată puțința a-și arăta roada dragostei sale către dumnezeștile lăcașuri care sunt sfintele biserici cu faceri de bine și cu dani în toată vreme și mai vârtos d(o)mnilor oblăduitori să cade a le zâdi și a le întări și a le agiuta din cele ce Dumnezeu li-au dăruit lor, căci întru aceste numile lui D(u)mnezeu purure să laudă și să proslăvește.

Drept aceea și luminații răposăți domni ce-au fost mai 'nainte de noi mult s-au nevoit a sluji lui Dumnezeu, unii cu zâdire sfințelor mănăstiri și a înnoi cele surpate și a înzăstra pe cele lipsâte de podoaba lor spre cinste lui Dumnezeu, alții cu alte fapte bune pentru a lor vecinică pomenire. Asămine, dar și domnie me, devremi ce sfântul Dumnezău ni-au miluit cu domnea Țării Moldovii, din darurile ce ni-au dăruit bunătate Sa noi, următori a ne arăta cu faceri de bine cătră sfintele mănăstiri și dumnezești lăcașuri, din tot sufletul și inima noastră am dorit și, din dumnezească îndemnare și agiutoriul, luat-am aminte pentru o sfântă biserică de piatră ce-au fost zidită de luminatul răposat Domn Ștefan v(oe)vod cel Bun la târgul Botoșanii care, după trecere vremilor rămâind descoperită și surpată de zădurile ei, au înnoit-o ca de isnoavă răposata, luminata maica noastră, și au împodobit-o cu veșminte și cărți și alte odoară, argintării bisericesti precum să vede.

Iar acum, vrând domnea me a o aduce la mai bună stare și înaltă, am pus-o în rândul mănăstirilor și am mai înnoit cele surpate și am îngrădit-o făcând chilii și alte(le) ce trebuiește și am împodobit-o cu toată podoaba ce s-au căzut unui d(u)mnezăesc lăcaș atât dinlăuntru, cât și din afară și am înzăstrat-o cu moșii și țigani și altele și i-am făcut obicei de milă spre întemeiare și chivernisala ei precum sânt arătate mai gios.

Întâi satul Tătărașii cu heleștei și cu mori ce au fost moșie domnească din hotarul târgului, afară de giumătăti din acest sat ce au fost dat danie lui Ștefan Bosie ot visterie de domnea sa Ioan vodă, și acum, agiutându-ne Dumnezeu de am rădicat această mănăstire la stare mai sus arătată, am dat schimbătură lui Ștefan Bosie altă moșie, o bucată [de]¹ loc din hotarul d(o)mnesc a târgului Cotnariul și Bosie, de bună voie lui, ne-au dat noi parte sa din hotarul Tătărașilor și noi am dat sfintei mănăstiri Sf(ântul)

Neculae și s-au făcut satul întreg a sfintei mănăstiri, care sat este și hotărât împregiur.

Așijdere am dat și am miluit sf(ânta) noastră mănăstire și cu 27 sălașe de țâgani din țâganii domnești pentru care țâgani s-au dat și izvod la mănăstire de numile lor atât a țâganilor și țâgăncilor, cât și a copiilor lor ca să fie în veci drepti robi ai mănăstirei pentru slujbă. Și iarăși am dat sfintei mănăstiri și 20 ludi poslușnici, care purure să fie scutiți de toată birurile și angarăile ce vor fi peste an, nimărui nimic să nu de, ca să fie numai pentru poslușanie sf(intei) mănăstiri. Așijdere am făcut domnea me obiceiul de milă sf(intei) mănăstiri ca fieștecând să aibă a lua din vama ce mare 100 lei pe an ca să fie pentru chivernisala mănăstirei și a călugărilor ce vor lăcui acolo. Și ori de va fi vama dată în credință, ori în cumpărătură, iar acești bani să să dei tot din venitul domniei, nelipsât. Și iarăși am mai miluit sfânta noastră mănăstire cu toată dejma de pe tot hotarul târgului Botoșanii, oricine ce ar lucra pe locul g(o)spod să fie datori dejma să să dei la mănăstire din toată hrana ce va face pe locul târgului, afară de hotarul Tătărașilor ce este dat cu loc cu tot sf(intei) mănăstiri, care dejmă, călugării ce să vor afla la această mănăstire să aibă a o lua și a o strânge la mănăstire.

Mai dându-i și alte prevelegii să scutească mănăstire, vinul ce va ieși din viile mănăstirei, de vădrărit, 1000 oi de goștină și 1000 stupi de desetină și 100 boi, vaci, cai de văcărit sau coniaș, întărindu-să și cu iscălitura și cu pecete aceluiași domn precum mai pre larg să arată în cel adevărat de pe care s-au scos această copie.

Velet 7259 <1751> iuni(e)

Io Constandin v(oe)vod²

Întocmai fiind după cel adevărat

Calimah vel vor(ni)c <m.p.>

ANBt, Colecția documente, II/5. Copie, două file dintr-un fragment de condică

¹ Margine ruptă.

² Se indică locul peceții printr-un oval.

ANEXA 4

Fragment de hrisov, prin care Constantin Mihai Cehan Racoviță voievod întărește stăpânirea mănăstirii „Sfântul Nicolae” de la Botoșani asupra moșiilor Târgului și Tătărașii și dăruiește un heleșteu cu locul aferent, în baza noilor mărturii hotarnice.

1752 (7261) septembrie 2

[...] lui Cloșcă și pâraul la vale pe din sus de un râmnicel ce iaste pe pârau, și de acolo piste piscul dialului pân(ă) în dumbravă și pogoară în capul iazului lui Cloșcă și acolo s-au închiet tot hotarul târgului împregiur. Și iarăși, ne-au mai arătat egumenul și altă mărturie hotarnică în sămne tot de la acei boieri de mai sus numiți, scriind amândouă din velet 7261 (1753). Că viind în coada heleșteului Mârzăi și vrând să margă pe drumul ce merge la dial pe o vâlcea, unde iaste piatră pusă hotar lui Manole, iar Ștefan diaconul din Tătărași și cu Ion Păpăuți și Pavăl Stan de acolo au arătat că nu este drumul acela ce umblă acum, ce-au fost alt drum mai pi di-n sus, care drum umbla drept pi-n coada heleșteului Mârzăi, după cum arată și scrisorile Mârzăi ce are pe heleșteu, care scrisoare arată că heleșteul esti tot din hotarul târgului, și pe drumul acela au umblat hotarul, și au purces după dânșii pe drumul acel vechi piste vâlceaua lui Marcu Ladiul și au arătat cum că în podiș în capul unor pământuri ce vin cu capetele din gios la hotarul lui Manole, iară în capitile din sus au găsit piatră de hotar, însă scoasă și lepădată, care curgând și boerii hotarnici au găsit piatra, iar locul ei sau alt sămne n-au găsit. Și au arătat iar acești oameni că părinții lor au avut pământuri acolo și cât trece pământurile de la acea piatră în gios nu le lua dejmă lor Catargiu logofăt, și de acolo prin ciritei asupra Sâcnei și trecând Sâcna pe din sus de podiș la dial pe unde au fost drumul vechi, unde au dat samă că în muchea dealului au fost și un stejar îngemănat și într-acel stejar drept în coastă s-au găsit și o groapă și de- acolo pe podiș pogorându-să în pâraul Rușilor, pe un ezuș și pâra la deal pe din sus de mănăstire pân(ă) în drumul cel mare ce vine din sus, și de acolo, cam la deal asupra Dresleucei și pe din gios

de huci piste o așezătură și pe la niște peri, din sus de drumul ce merge la pădure, și de acolo, într-un pisc ce este deasupra Dresleucei pân(ă) în matcă, unde să lovește cu hotarul Mânăstirii Doamnei. Și căutând din pisc piste Dresleuca în cea parte, vini drept hotarul Stânceștilor, care hotar desparte Stânceștii, moșia dumisale banului Calmușului de Livadă, care Livadă au fost tot de locul Târgului, care pe aceste sămni ce arată mai sus au dat samă acești oameni că, când s-au hotărât Manole din drumul cel mare și pân(ă) în Dresleuca au mers Apostu vornicu și cu Vasăle Nicorescul, cu carte de blăstăm în cap de-au arătat pe acolo, iar petrele fiind puse mai pe din gios, care nu numai clopotnița, ci și mânăstire să împresura în hotarul lui Manole. Și zăcându-le hotarnicii, di vreme ce au știut ei hotarul drept, pentru ce au îngăduit de s-au împresurat locul domnesc și n-au arătat adevărul, ei au răspuns că întâi li-au făcut știre să să strângă acolo de unde s-au început hotarul lui Manole din coada heleșteului Mârzăi și după poroncă s-au strâns și au mers toți acolo și au așteptat într-acea zî și boerii hotarnici și cu Manole n-au venit, iar a doua zi au luat pe Apostul vornicul și pe Vasăle Nicorescul și cu aceștie au venit hotărând pe unde s-au însămnat în hotarnică și viind cu hotărătura, trecând de mânăstire și văzând ei că să împresoară locul domnesc li-au zis că nu-i drept să pui petrile pe unde pun, și nu i-au ascultat și, nelăsându-să ei nici cu atâta, au făcut calabalâc și au scos petrile și le-au pus pe unde sunt acum, că întâi era mai gios, și atâta s-au aflat pricina acestui loc și s-au îndreptat.

Așijdere, dăm și întărim domniea me sfintei noastre mânăstiri de mai sus numită Sf(ântul) Neculai și pe un heleșteu ce esti pe apa Sâcnei aproape de Târgul Botoșanii, care heleșteu l-am cumpărat domniea me de la credincios boieriul domnii mele dum(nealu)i Ioan Cantacuzino vel cămăraș, iară dumisale i-au fost dat de la părintele dumisale Iordachi Cantacuzino vel logo(fă)t, iară părintelui dumisale i-au fost dat danie de la domniea sa Ioan Nicolae v(oe)vod cu ispisoc de miluire și, fiind rânduți și boeri hotarnici, anume Ioan Izmană biv vel șatr(ar), Gheorghe Arapul mede(lnice)r, Ioan Vârnav biv vel căp(i)t(an), Mihălache Docui, Dumitrache Bere căp(i)t(an), de-au hotărât și au dat o bucată de loc împregiurul heleșteului ca să fii pentru brazde de iaz și pentru

pășune boilor oamenilor ce or mergi cu carăle la moară după cum arată hotărâtura în sămnile ce arătăm mai gios.

Începându-să ace bucată de loc din matca apei la dial spre răsărit, măsurând locul cu odgon de 30 de stânjăni din capul iazului din gios la deal spre răsărit pe costișă pân(ă) în zare dealului s-au dat patru odgoane și iarăși din coada iazului din sus drept la dial pâră în zare dialului s-au dat șapte odgoane și unsprăzece stânjăni și s-au pus stâlp de piatră. Și am dat domnie me și acest heleșteu cu tot locul ce s-au hotărât sfintei noastre mănăstiri de mai sus numită.

Drept aceea, după hotarnicele ce arată, în sămnile de mai sus scrisă, dăm și întărim domnie me sfintei noastre mănăstiri Sfinti Nicolai, ca să-i fie și de la domnie me drepte ocine și moșii și uric și întăritură cu tot venitul și cu tot hotarul neclătit, nerășuit stă-tători în veci și altul nime(nea) să nu să amestece și poftim domniea me și pe alți luminați domni ce Dumnezău îi va dărui în urma noastră ca să nu să strice a noastră danie și miluire precum nici noi n-am strâcat daniile și miluirile altor luminați domni ce au fost mai 'nainte de noi, ci mai vârtos să aibă a da și a întări și a milui pentru a lor vecinică pomenire.

Ⲙϣ Ⲛⲓⲥ, 7261 <1752> săpt(embrie) 2.

1753¹

Noi Constantin v(oe)v(od)²

Sămion Cheșcu uricar, am scris

Întocmai fiind după cel adevărat,

Calimah vel vor(ni)c <m.p.>

ANBt, Colecția documente, II/6. Copie dintr-un fragment de condică.

¹ Corect 1752.

² Locul peceții indicat printr-un oval și inițialele a.n..

ANEXA 5

Hrisov prin care Matei Ghica voievod întărește testamentul de închinare a Mănăstirii „Sfântul Nicolae” din Botoșani Patriarhiei de Antiohia și implicit, stăpânirea asupra satului Tătărașii și asupra țiganilor domnești, precum și a privilegiilor: „obiceiul de milă”, dijma târgului Botoșani și unele scutiri.

1753 (7262) noembrie 1

Copie de pe ispisocul lui Matei Ghica v(oe)vod întăritori danii pe tot satul Tătărași

Cu mila lui Dumnezeu noi Matei Ghica v(oe)vod d(o)mn Țării Moldovii

De vremi ce toată slava lumii aceștie deșartă este și vremelnică și trecătoare și ca un vis să petrec toate, datoriu esti tot omul purure a cerceta cele cerești vecuitoare după cuvântul a însuși Stăpânului nostru Domnului Dumnezeu și Mântuitorului I(isu)s H(risto)s ce ne poronțește: „cercetați mai înainte împărăția ceriului și altele toate să vor adaoge voi” și aceasta fiind cu adevărat că întâi decât toate ni să cade noi a plini dumnezăeasca poroncă și în tot chipul a cerceta și a iubi folosul sufletelor noastre cu fapte bune și iubita lui milostenie, datoriu iaste fiștecine din tot sufletul și cu toată putința a-și arăta roada dragostei sale cătră dumnezăeștile lăcașuri care sânt sfintele biserici, cu faceri de bine și cu danii în toată vreme și mai vârtos domnilor oblăduitori să cade a le zâdi și a le întări și a le agiuta din cele ce Dumnezeu li-au dăruit lor, căci întru aceasta numile lui Dumnezeu purure să laudă și să proslăvește. Drept aceea și luminații domni ce au fost mai 'nainte de noi mult s-au nevoit a sluji lui Dumnezeu, unii cu zâdire sf(inte)lor mănăstiri și a înnoi cele surpate și a înzăstra cele lipsâte de podoaba lor spre cinste lui Dumnezeu, alții cu alte fapte bune pentru a lor vecinică pomenire. Asămine dar și domniea me de vreme ce Sfântul Dumnezeu ni-au miluit cu domniea Țării Moldovii din darurile ce ni-au dăruit bunătatea Sa noi, următori a ne arăta, poftind cu faceri de bine cătră sfintele mănăstiri și dumnezăești lăcașuri, și devremi ce rugătoriul nostru

Anthim egumenul de la sfânt(a) mănăstire Sf(ântul) Neculai din Botoșani ne-au arătat hrisovul domnii sale Constandin v(oe)v(od) Racoviță întru care scrie că luând domnia sa aminte pentru o sfântă biserică de piatră ce au fost zădită de luminatul răposat d(o)mn Stefan v(oe)vod cel Bun la târgul Botoșanii care după trecere vremilor rămâind descoperită și surpată de zădiurile ei, au înnoit-o ca de isnoavă răposata maica domnii sale și au împodobit-o cu veșminte și cărți și alte odoară, argintării bisericești.

Iar acum vrând domnia sa a o aduce la mai bună și înaltă stare, au pus-o în rândul mănăstirilor și au mai înnoit cele surpate și au îngrădit-o făcând chilii și altă(le) ce trebuiește; și au împodobit-o cu toată podoaba ce s-au căzut unui dumnezeesc lăcaș atâta din lăuntru, cât și din afară și au înzăstrat-o cu moșii și țâgani și altele; și i-au făcut obicei de milă spre întemeere și chivernisala ei precum sânt arătate mai gios.

Întâi, satul Tătărașii cu heleștei și cu mori ce au fost moșie domnescă din hotarul târgului, afară din giumătate din acest sat ce au fost dat danie lui Stefan Bosie ot visterie de domnia sa Ioan vodă Nicolae; și acum, cu ajutoriul lui Dumnezeu rădicând domnia sa această mănăstire la stare mai sus arătată, au dat schimbătură lui Stefan Bosie ot visterie altă moșie, o bucată de loc din hotarul domnesc al târgului Cotnariul și Bosie, de bună voie lui, au dat domniei sale parte sa din hotarul Tătărașilor și domnia sa au dat-o sfintei mănăstiri Sfânt(ul) Necolae și s-au făcut sat întreg a sfintei mănăstiri, care sat este și hotărât împregiur.

Așijdere, au dat și au miluit sfânta mănăstire și cu 27 sălașe de țâgani din țâgani domnești, pentru care țâgani s-au dat și izvod la mănăstire de numile lor atât a țâganilor și țâgăncilor, cât și a copiilor lor ca să fii în veci drepți robi pentru slujbă; și iarăși au dat sfintei mănăstiri și 20 liudi poslușnici care purure să fii scutiți de toate birurile și angariile ce vor fi preste an, nimărui nimic să nu de, ca să fie numai pentru poslușnie sfintei mănăstiri.

Așijdere, au făcut domnia sa obiceiul de milă sfintei mănăstiri ca fieștecând să aibă a lua din vama ce mare domnească câte 100 lei pe an, ca să fii pentru chivernisala mănăstirei și a călugărilor ce vor lăcui acolo. Și ori de va fi vama dată în credință, ori în cumpărătură, dar acești bani să să dei tot din venitul domniei nelipsit.

Așijdere, iarăși au miluit sfânta mănăstire cu toată dejma de pe tot hotarul târgului Botoșanii oricine ce ar lucra pe locul gosp(o)d să fie datoriu dejma să o de la mănăstire din toată hrana ce vor face pe locul târgului, afară din hotarul Tătărașilor ce esti dat cu loc cu tot sfintei mănăstiri, care dejmă, călugării ce vor fi la această mănăstire să aibă a o lua și a o strânge toată la mănăstire.

Așijdere, fieștecând să aibă a scuti această mănăstire: vădră(ri)tul pe tot venitul ce va ieși din viile mănăstirii nici un ban să nu de și iarăși desetina de stupi să scutiască pân(ă) la 1000 stupi și goștina de oi până la 1000 oi și când să va întâmpla să iasă văcărit sau conită iarăși să scutescă pân(ă) la 100 boi, vaci, cai pe toate aceste bucati mai sus arătate, nici un ban să nu de nimărui, ca din venitul acestor bucate și mile să margă pe tot anul agiutoriu și la Sfânta Patriarhie Antiohie unde este închinată această mănăstire, care asămine hrisov ca acesta adeveritoriu și mărturisitoriu de toate milele mai sus pomenite l-au făcut și l-au trimis domniea sa și la mâna preasfințitului, preafericitului părintelui nostru patriarhului de Antiohie, ca să ste la sfânta patriarhie, ca de să va întâmpla să să răsae1 cumva hrisovul de la sfânta mănăstire Sf(ântul) Neculai să să afle pentru îndreptare la sfânta patriarhie, să nu se surpe mila sfintei patriarhii; și dar poftind domniea sa și preluminății domni ce Dumnezeu îi va dărui domni și stăpânitori scaunului țării Moldovii ca să nu să surpe din cele date sfintei mănăstiri, ci mai vartos să se întăriască pentru a lor vecinică pomenire.

Asemine și domniea me dăm și întărim și înnoim sfintei mănăstiri Sf(ântul) Neculai pe toate milele de mai sus arătate adică: pe 27 sălașe de țâgani ce s-au dat mănăstirei din țâganii g(o)spod și pe 20 poslușnici să-i aibă scutiți de tot birul, și pentru 100 lei pe an ca să ei mănăstire din vama ce mare domnească și pe toată dejma de pe tot hotarul târgului Botoșanii, oricine ce ar lucra pe locul g(o)spod, și pe tot vinul ce-ar eși din viile mănăstirei nici un ban vădr(ă)rit să nu de, și pe 1000 de stupi dăsetină să nu de, și pe 1000 oi, goștină să nu de și pe 100 boi, vaci, văcărit sau conită să nu de, ca din venitul acestor bucate și mile să margă agiutorință la sfânta patriarhie numai și părinții călugări ce vor fi petrecători la această sfântă mănăstire să fie îndatoriți a ruga pe Dumnezeu pentru stare țării aceștie și pentru iertare păcatelor părinților noștri și a noastre.

Și întărim hrisovul acesta întâi cu a noastră încredințare numitul mai de sus, noi Matei Ghica v(oe)vod și cu încredințare a iubiți fiilor domnii mele Grigori v(oe)vod și Gheorghe v(oe)vod și cu încredințare a cinstiți și credincioși boierii cei mari a divanului domniei mele dum(nea)lor: Radul Racoivță vel l(o)g(o)f(ă)t i Manolache Costache vel vor(ni)c de țara de gios i Ioan Bogdan vel vor(ni)c, de țara de sus i Costache hatm(an) pârcălab Suceavschi i Neculai Suciul vel post(elnic), Aristarho Hrisosculeos vel vist(iernic), Dumitrașco Palade vel spat(ar), Vasâle Ros(e)t vel ban, Ioniță Cantacuzino vel pah(arnic), Vasâle Balș vel stol(ni)c, Neculache Carage vel com(i)s și cu încredințare a tuturor boerilor noștri a mari și mici, și s-au scris hrisovul acesta în orașul domniei mele în Eși de Gheorghe Vrabie biv log(o)f(ă)t de taină.

Velet 7262 <1753> noem(brie)¹.

1754²

Noi Matei Ghica v(oe)v(o)d³

Tud. G. log(o)f(ă)t прочит.

Trecut la condica Dumitraș no. 6

Întocma fiind după cel adevărat,

Calimah vel vor(ni)c <m.p.>

ANBt, Colecția documente, II/6. Copie, dintr-un fragment de condică, 3 file.

¹ Așa în text.

² Corect 1753.

³ Locul peceții indicat printr-un oval și inițialele л.п..